

OHCEJOGA GIELDDA VIIDDES BURESVEADJINČILGEHUS 2017–2020

Sisdoallu

BURESVEADJINČILGEHUSBARGU OHCEJOGA GIELDDAS	2
Buresveadjinčilgehusa gárvvisteapmi	2
Gieldda ja bálvalusaid oppalašgovvádus	3
Dorvvolašvuohta ja dorvvolašvuodaplánen	5
Ovddit buresveadjinčielggadus jagis 2011	7
OASSI I: NOHKKI VÁLDOSTIVRABAJI GUORAHALLAN	8
1.1 Dieđu buvttadeapmi Ohcejoga veahkadaga buresveadjimis	8
1.2 Indikáhtoriid ja eará dieđu čujuhan buresveadjin.....	11
1.2.1 EKONOMIJA JA EALLINFÁPMU	11
1.2.2 MÁNÁT, NUORAT JA MÁNNABEARRAŠAT	27
1.2.3 BARGOAHKÁSAČČAT	31
1.2.4 AHKEOLBMOT	45
1.2.5 BUOT AHKEJOAVKKUT	633
1.2.6 Čoahkkáigeassu	688
OASSI II: BOAHTTEVAŠ VÁLDOSTIVRABAJI PLÁNEN	711
2.1 Gieldastrategiija.....	711
2.2 Buresveadjinplána	722
2.3 Buresveadjima eará ovddidanprográmmat ja -plánat	766
OASSI III VÁLDOSTIVRAGIEÐAHALLAN	766
3.1 Buresveadjinčilgehusa gárvvisteaddjit	766
3.2 Buresveadjinčilgehusa dohkkeheapmi	777

BURESVEADJINČILGEHUSBARGU OHCEJOGA GIELDDAS

Buresveadjinčilgehusa gárvvisteapmi

Buresveadjinčilgehus¹ lea gieldda buresveadjinpolitihka plánema, árvvoštallama ja raporterema gaskoapmi. Dearvvasvuodáfuolahuslágas (1326/2010) meroštallo gieldda geatnegasvuohta gárvvistit ja raporteret váldostivrii guhtege váldostivrabajis viiddes buresveadjinčilgehusa ja jahkásaččat gáržžit buresveadjinčilgehusa:

"12 § Dearvvasvuodá ja buresveadjima ovddideapmi gielddas

Gielda galgá čuovvut ássiidis dearvvasvuodá ja buresveadjima sihke daidda váikkuheaddji áššiid álbmotjoavkkuid mielde sihke gieldda bálvalusain ollašutton doaibmajuid, mainna vástiduvvo gielddalaččaid buresveadjindárbbuide. Gielddalaččaid dearvvasvuodas ja buresveadjimis sihke ollašutton doaibmajuin galgá raporteret váldostivrii jahkásaččat, man lassin váldostivrii galgá oktii váldostivrabajis válmmaštallat viidasut buresveadjinčilgehusa.

Gielda galgá strategalaš plánemisttis ásahit báikkálaš diliide ja dárbbuide vuodđuduvvi dearvvasvuodá ja buresveadjima ovddideami ulbmiliid, meroštallat daid doarju doaibmajuid ja geavahit dáid vuodđun guđege gieldda buresveadjin- ja dearvvasvuodáčujuhemiid.

Gielda berre nammadit dearvvasvuodá ja buresveadjima ovddideami vástuoassebeliid. Gieldda sierra doaibmasuorggit galget bargat ovttas dearvvasvuodá ja buresveadjima ovddideamis. Dasa lassin gielda galgá bargat ovttas gielddas doaibmi eará almmolaš lágádusaiguin jed. sihke priváhta fitnodagaiguin ja oktasaččat ávkálaš servošiiguin. Jos sosiála- ja dearvvasvuodáfuolahus lea ordnejuvnon mángga gieldda oktasašdoaibman, ovttasdoaibmanguovlu galgá oassálastit áššedovdin sierra doaibmasurggiid gaskasaš oktasašbargui sihke sosiálalaš ja dearvvasvuodáváikkuhusaid árvvoštallamii guovllu gielddain."

---

¹ <https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/hyvinvointijohtaminen/hyvinvointijohtaminen-kunnassa/kunnan-hyvinvointikertomus>

Ohcejoga gielddas lea vihkkehallon veahkadaga buresveadjima dilli maŋimuš jagis 2011 (Ohcejoga gieldda buresveadjinčielggadus, 2011²). Dan maŋná veahkadaga buresveadjima dilis ii leat dahkkon viidasut oppalašgeahčastat. Jagis 2017 Ohcejoga gielddas lea gárvvistuvvon jagi 2025 višuvnnaid hábmejeaddji gielddastrategiija³ ja buresveadjima ja dearvasvuoda ovddideami prográmma jagiide 2017 - 2021. Buresveadjima ovddideami plána váilu váldostivrabajis 2013 - 2016, nu ahte veahkadaga buresveadjima dili ii sáhte analyseret gieldda ásahan ulbmiliid ektui dán áigodagas. Viiddes buresveadjinčilgehusas govviduvvo veahkadaga buresveadjima dili nohkan váldostivrabajis 2013–2016, ja ovdanbuktojit jurddabohtosat ja veahkadaga buresveadjima ovddideapmái laktáseaddji doaibmabidjoevttohusat álgán váldostivrabadjái 2017–2020. Áššegirjji ulbmilin lea doarjut gielddamearrideaddjiid prioriseret ja resurseret buresveadjima ovddideaddji doaimma. Buresveadjinčilgehus váldojuvvo oktan gielddastrategiijain oassin gieldda ekonomii ja doaimma plánema. Buresveadjinčilgehusa berre geavahit doarjjan mearrádusaid váikkuhusaid ovdaárvoštallamiin, mearrádusaid váikkuhusaid čuovvumis ja dahkkon válljemiid ja mearrádusaid ákkastallamiin. Stivrenjoavku, njunušvirgeolbmot ja áirasat oahpásmahttojit strategalaš buresveadjima ovddidanbargui ja buresveadjinčilgehusbargui, buresveadjima ja dearvasvuoda ovddideami prográmmii sihke gielddastrategiijai čavčča/dálvvi 2017–2018 áigge, vai dáid ollašuttin šaddá vejolažžan geavatlaš dásis.

Ohcejoga gieldda stivrennjuolggadusa 24 § mielde gielddaráđđehus mearrida buresveadjima ja dearvasvuoda ovddideami jodiheamis ja koordineremis.

Buresveadjima ja dearvasvuoda ovddideami prográmma ja veahkadaga buresveadjima govvideaddji áššegirjjiit bohtet elektriikalaš hámis almmolaččat oažžunláhkai.

Gieldda ja bálvalusaid oppalašgovvádus

Ohcejoga gieldda lea Suoma davimus gieldda. Gielddas ássat sullii 1250 ássi, geain sullii bealli leat sámegielagat. Gieldda viidodat lea 5370,5 km², ja ássandávjodat 0,23 ássi njealgehaskilomehtera viidodagas. Ássan lea čohkiidan eanaš Deatnoleahkái Njuorggáma, Ohcejoga ja Gáregasnjárgga giliide. Giliid gaskkat leat stuorrát: Ohcejoga gilis, mii lea gieldda hálddahušguovddáš, lea mátki Njuorggámii 42 km ja Gáregasnjárgii 100 km. Ohcejoga ránnjagieldda Suoma bealde lea Anár (mátki 120 km Ohcejoga hálddahušguovddážis, 100 km

---

² http://www3.token.fi/kirjasto/tiedostot/Viinamaki_A_2_2011.pdf

³ <https://peda.net/utsjoki/utsjokisuu/al/oguk>

Gáregasnjárggas ja 160 km Njuorggámis), ja Norgga bealde Deanu, Kárášjoga ja Unjárgga gielddat. Ohcejogas lea mátki Avvila girdingieddái 170 km ja Roavvenjárgii lagamus buohccevissui ja ruovdegeaidnooktavuođa geahčái 455 kilomehtera. Norgga bealde lagamuš girdingieddi lea Čáhcesullos sullii 140 km geahčen ja buohcceviessu Girkonjárggas 200 km geahčen. (Gaskkat almmuhuvvon Ohcejoga hálddahušguovddázis geahčadettiin.) Linnjabiila gielddas Roavvenjárgii dahje Roavvenjárggas gildii johtá 1-3 geardde beivvis. Johtin Ohcejoga gildii ja gielddas dáhpáhušvážge guhkes gaskkaid, luondu diliid ja hui uhcánaš almmolaš johtinoktavuođaid geažil eanaš priváhta mohtorfievrruiguin (smávviabiila, mohtorgielká, njealjejuvllat)).

Árrabajásgeassinbálvalusaid ja ovda- ja vuodđooahpahusa oážžu sihke sáme- ja suomagillii máná eatnigiela mielde. Ohcejoga gielddas fállujuvvo mánáide árrabajásgeassin beaiveruovttuin Ohcejohnjálmmis, Gáregasnjárggas ja bearašbeaiveruovttus Njuorggámis. Ovda- ja vuodđooahpahus guđat luohká rádjai lea buot golmma gilis, ja badjeskuvla doaimmá Gáregasnjárgga ja Ohcejoga giliin. Ohcejoga sámelogahat doaimmá Ohcejoga gilis. Ránnjágielddain Anáris ja Norgga bealde Kárášjogas leat ámmátlaš oahppolágadusat ja logahagat. Nuorat, geat leat geargan vuodđoskuvllain, ohcalit joatkkaoahpuide maid Roavvenjárgii ja eará báikegottiide.

Gielda doalaha juohke gilis olgolihkadangeinnodaga oktan čuovggaiguin (dálvit láhtut Gáregasnjárggas ja Ohcejogas) ja valástallangiitti (dálvit jiekjuduvvon luistengieddi). Dasa lassin juohke gilis leat sislihkadeapmái álšasále ja lihkadansále, maid geavaheapmi lea nuvttá dahje hui govttolaš haddái. Ohcejoga gilis leat maid vuodjanhálla, frisbeegolf-bána, skeitenčesahat ja gáddespábbadoaškungieddi. Ohcejoga rávesolbmuidskuvla fállá iešguđetlágan duodje-, musihka-, lihkadan- ja giellagurssaid. Giliin doibmet maid searvvit, mat lágidit lihkadanaktivitehtaid (ee.Utsjoen Kuohu, Tenon voima ja Ailigassääsket). Sámesearvi Sámi Siida ja sámiid sosiála- ja dearvvasvuodđasuorggi searvi SámiSoster ordnejit maid asttuáigge doaimmaid. Ohcejoga searvegoddii ordne vahkosaččat sierra ahkásaččaide oaivilduvvon doaimma, ee. mánáide iskárdoaimma ja sisbandyrieggá, nuoraide nuoraideahkediid ja sisbandyrieggá, ja rávesolbmuide iešguđetlágan dilálašvuodaid ovttasorrumii.

Asttuáigge doaimma, servvolašvuoda ja ássiid ovdduidgohcima ollašuhttet maid gilisearvvit ja guovllus doaimmi eará searvvit ja organisašuvnnat, ee. MLL, SPR, Sydänyhdistys ja Tenonlaakson yrittäjät. Ahkeolbmuid ovddu gohcá boarrásiidráđđi, mii doaimmá gielddas.

Gielda girjerádjju lea Ohcejoga gilis, ja girjerádjubiila vuodjá 1-2 geardde mánotbajis oppa gielda guovllus.

Gieldda teknihkalaš doaibma vástida lávvabarggus, bázahusfuolahusas, huksenbearráigeahčus ja gieldda láigoviesuin (Kiinteistö Oy Ringinvatro). Šibitdoavtterbálvalusat, birasdearvvasvuodafuolahus ja birassuodjalus lágiduvvojit Anára gieldda birasovttadaga bokte. Ealáhusdoaibma vástida gieldda ealáhusaid ja dálonguovllu ja gieldda giliid eallinfámu ja fitnodatmovtta ovddideamis.

Ohcejoga gilis lea gieldda dearvvasvuodaguovddáš, gos leat buohccedikšára, laboratoriadikšára, fysioterapevta, psykiátralaš buohccedikšára ja doaktára bálvalusat, sihke bátnedivššohat. Dearvvasvuodaguovddáša oktavuodas leat seaŋgaossodat, beavttálmahtton bálvalusássama ovttat (válmmaštuvvan jagis 2014) ja ássanbálvalusovttadat. Seaŋgaossodagas lea birrajándordikšára goziheapmi ja dearvvasvuodaguovddášis doavttergoziheapmi árgabeivviid dmu 8-16. Árgaeahkediid, ihkku ja vahkkoloahpaid doavttergoziheapmi lea 160 km geahčen Avvilis (gaska 140 km Gáregasnjárggas ja 200 km Njuorggámis). Dearvvasvuodaguovddáša šilljobirrasis lea maid priváhta bálvalusássama ovttatat Aspa-ruoktu Gohti. Gáregasnjárggas doaibmá dearvvasvuodadivššár, ja Gáregasnjárgga dearvvasvuodadálus lágiduvvo psykiátralaš buohccedikšára ja fysioterapevta vuostáváldin vahkkosaččat ja doaktára vuostáváldin guovtti vahku gaskkain. Gieldda sosiáldoaibma lea Ohcejoga gilis. Ohcejoga giella gullá Lappi buohccedikšunbiirii ja Oulu universitehta buohcceviesu spesiálvástusuorgái. Ohcejoga ássit sáhttet oažžut spesiálbuohccedivššu bálvalusaid maidái Norgga bealde Finnmarkssykehuset dikšunovttadagain. Divššu oažžun vuodđuduvvá doaktára vuolgahussii ja Lappi buohccedikšunbiire ja Finnmarkssykehuset gaskasaš soahpamuššii.

Gieldda bálvalusaid ja ekonomijja dárkilut govvádusat gávdnojit lávdegottiid [doaibmačilgehusain](#).

Dorvvolašvuolta ja dorvvolašvuodaplánen

Ohcejoga giella gullá Lappi gádjunlágádusa guvlui. Ohcejoga, Njuorggáma ja Gáregasnjárgga giliin leat buollinstasuovnnat, muhto gieldda guovllus doaibmá dušše okta gádjuneiseváldi. Dasa lassin gieldda guovllus lea soahpamuščáskadangotti olmmožin goziheaddji ovttadathoavda. Eará fásta bargit eai leat, baicce gádjunbargguin fuolahit soahpamuščáskadangottit (Gáregasnjárgga VPK ja Ohcejoga VPK). Sierra guovlluid riskkat ja resursadárbbut leat guorahallon ja meroštallon gádjunlágádusa bálvalusdássemearrádusas.

Lappi buohccedikšunbiire ordne vuosttasdivššu ollásit iežas doaimman. Buohccedikšunbiire vuosttasdivššu bálvalusdássemearrádusas guorahallo guovllu riskadássi ja meroštallojit resurssat. Ohcejoga gielddas lea okta dikšundási ovttat, man doaimmabáiki lea Ohcejoga gilis dearvvasvuodaguovddáža lahka. Juohke gilis lea maid álgodikšoovttat, man bargguin fuolaha soahpamuščáskadangoddi.

Buohccedikšunbiires lea oktasašbargosoahpamuš Norggain ja Ruotain, vai buohcciid sáhtá fievrridit heivvolamos dikšunlágádussii maiddá nuppi riikka beallái ja alármmabargguin geavahit veahkin ambulánsaid ja áibmoskiippaid maiddá rájaid rastá. Lappi guovllu eatnandiedalaš áššiid geažil helikopterdoaimma mearkkašupmi lea stuoris heahdiliin. Buohccedikšunbiire dálkkodanhelikoptera doaimmabáiki lea Roavvenjárggas. Guovllus opererejit dálkkodanhelikoptera lassin maiddá doavtterkopter, rádjegohcinlágádusa kopter sihke Romssa ja Banaka doavtterkopterat.

Ohcejoga gieldda bolesdoaimmas vástida Lappi boleslágádus. Lagamus bolesat leat Avvilis, gos bolespatrulla fitná Ohcejoga gielddas lohpeáššiid dikšumin, rihkusáššiid dutkamin, bearráigeahččobargguin sihke alármmabargguin. Mátki Avvili lea Ohcejoga gilis 160 km, Gáregasnjárggas 140 km ja Njuorggámis 200 km, nuba bolesa bohtin alármmabargui sáhtá bistit juoba diimmuid. Gieldda guovllus lea álggahuvvon maid VaPePa (eaktodáhtolaš gádjunbálvalus) - doaimma, mii ee. veahkeha bolesa ohcanbargguin.

Lappi Rádjegozáhusa Avvila rádjegohcinlaš patrulla johtá Ohcejoga gieldda guovllus. Rádjegohcin bargá dárbbu mielde ovttas eará eiseváldiiguin. Tuollu doaimmačuoggát Norgga Rájás Gáregasnjárggas ja Ohcejoga gilis leat rabas beaivválaččat. Buolbmága tuollodoaimmabáiki lea Norgga stáhta bealde ja lea rabas árgabeivviid.

Ohcejoga gieldda guoski dorvvolašvuodaplána⁴ lea dahkon manimus jagis 2009. Dorvvolašvuodaplánas guovllu guoski dorvvolašvuodaplánema hástalussan guorahallojedje leat ee. biedggoássama ja guhkes gaskkaid dagahan guhkes ádjánanáiggit, viiddes čázadagat, luonddudilit, eiseváldiid kommunikašuvnnas geavahan VIRVE-fierpmádaga oassálas itkoguovllut, veahkadaga agáiduvvan, gárrenávdnasiid geavaheapmi sihke turisma sesoŋgalundosašvuolta. Ohcejoga gieldda dorvvolašvuodaplána lea plánejuvvon beaiváduvvot váldostivrabaji 2017–2020 áigge.

4

http://www.turvallisuussuunnittelu.fi/material/attachments/turvallisuussuunnittelu/turvallisuussuunnittelu/turvallisuussuunnittelmia/lappi/66fki9UQQ/Inarin_ ja_ Utsjoen_ kuntien_ turvallisuussuunnitelma.pdf

Ovddit buresveadjinčielggadus jagis 2011

Dán buresveadjinčielggadusas ovdanbuktojuvvo oanehaččat jagi 2011 buresveadjinčielggadus, vai lohkki sáhttá veardidit jagi 2011 dili ja buresveadjima ovddideami doaibmabidjoevttohusaid nohkan váldostivrabaji 2013–2016 dillái.

Buresveadjinčielggadusas 2011 geavahuvvon statistihkkaindikáhtoriid ja váldodoaibmiid jearahallamiid vuodul positiivalaš áššit Ohcejoga gielddalaččaid buresveadjimis leat leamaš ee. sáme kultuvrra servvolašvuohta, dorvvolaš mánnávuolta, ovttatolbmui heivehuvvon bálvalusat, vuodđobálvalusaid govttolaš buorre dilli ja bálvalusaide beassan jođánit, viesuid vuodđodivvundárbuid buoret vuhtiiváldin, doaibmi oktasašbargu smávva organisašuvnnas, rádjeoktasašbargu Norggain, ja dat ahte gieldda doaibmasajiid sáhttet geavahit maiddái oktasašbargoguoimmit.

Ovdan bohtán fuolat, mat laktásit veahkadaga buresveadjimii, ledje jagi 2011 buresveadjinčielggadusas ee. mánáid ja nuoraid psyhkalaš funetveadjin, gárrenávnnas- ja mielladearvasvuodabarggu váilevaš organiseren, buresveadjinbargojoavkku doaibmameahttunvuolta, mánáid, nuoraid ja boarrásiid oktonasvuolta, uhcán lihkaeapmi buot ahkejoavkkuin (ee. ásmá ja liigedeaddu lassánan), bargoahkásaččaid psyhkalaš noađuhuvvama lassáneapmi, gielddalaččaid uhcánaš váikkuhanvejolašvuođat, sáme kultuvrra uhcánaš vuhtiiváldin bálvalusvuogádagas, systemáhtalaš buresveadjindieđu čuovvuma váilun ja buresveadjimii laktáseaddji dieđu ávkkástalakeahtesvuolta mearrádusdakkamis. Buresveadjinčielggadusa dahkkit bukte ovdan maid fuolaset das, leago mearrideaddjidásis doarvái beroštupmi guovllu ássiid buresveadjima hárrái, ja gos oažžut doarvái spesiálačehppodaga veahkadaga buresveadjima ovddidanbargui.

Vejolaš buresveadjinváilevuodaid divvuma várás evttohuvojedje Buresveadjinčielggadusas 2011 doaibmabidjun ee. bargoburesveadjima buorideapmi, bargodearvasvuodáfuolahusa buoret resurseren, buozalmasaid ja funetveadjima ovddalgihtii eastadeaddji bálvalusaid resurseren ja ovddalgihtii eastadeaddji doaimmaid áššehasmávssuid vuolideapmi, mearredidolot gárrenávnnasbargu ja vástuolbmo nammadeapmi dán bargui, gieldda imago lokten, váhnenvuođa nannosut doarjja ja rahpasut ságastallankultuvra bearrašiid ja skuvllaid ja beaivedivššu gaskkas, skuvlla sosiálabarggu doarvái buorre resurseren ja daid mánáid ja nuoraid, geain lea várra báhcit olggobeallái, guđege bagadeami vejolažžan dahkan, bargobáddedoaimma joatkin, bargomárkaniid njuovžilabbon dahkan, vai maiddái heajubut bargguiduvvi olbmui livčče vejolašvuođat oassálastit bargoeallimii, luonddu diliin sorjjasmeahttun asttuáiggevejolašvuođaid ovddideapmi, sihke ruoktodivššu ovddideapmi áššehasa dárbbuid mielde.

OASSI I: NOHKKI VÁLDOSTIVRABAJI GUORAHALLAN

1.1 Dieđu buvttadeapmi Ohcejoga veahkadaga buresveadjimis

Álbmotlaš dásis dearvvasvuoda ovddideami prográmmat ja ulbmilat vuodđuduvvet ollu epidemiologalaš dihtui buozalmasaid oppalašvuodas ja šaddanmekanismmain. Dearvvasvuoda ja buresveadjima lágádusa (THL) diehtovuodus Sotkanet-bálvalusas ja statistihkkaguovddázis ožžojuvvo sihke riikkaviidosas ja guovlluviidosas diehtu buresveadjimis. Ohcejoga gildii guoski statistihkkadiehtu lea goit heajos veahkadatvuodu geažil hui uhcán oažžumis. Dieđu uhcánaš fitnašuvvama lassin dálá dieđut dahje gieldda čoaggin statistihkkadiehtu sierra albmonemiid oppalašvuodas ii leat luohtehahti gielddalaččaid buresveadjima čuovvuma bargoneavvu, dasgo heajos veahkadatvuodu geažil ovttaskas soittolašge dáhphus dahje muhtun ássi eret fárren sáhttá oidnot stuorra prosentualalaš nuppástussan, vaikko duodalaččat matge stuorra nuppástusat veahkadaga buresveadjimis dahje bálvalusvuogádagas eai livčče dáhphuvvan. Dáhphusmeriid raporterren ii maiddáii leat eanaš vejolaš, dasgo heajos veahkadatvuodus ovttaskas mearit sáhttet buktit albmosii dieđu, man giedahallan gáibida várrugasvuoda.

Buresveadjima statistihkkadieđu váiluma lea váttis čoavdit geavahemiin statistihkkadieđu viidásut guovllus, ovdamearkka dihte Davvi-Lappi guovlogieldda dahje Ohcejoga ja Anára guovllus, dasgo Ohcejohka ovddasta dán guovlluin uhcitlogu. Olmmošmearri lea hui uhcci, ja gieldda lea veahkadaga sajáiduvvama, bálvalusvuogádaga ja birrasa ja luonddu ektui earálágan go veardida eará Lappii ja Supmii. Ohcejohka lea maid áidna sámeeanetlogu gieldda. Riikka dahje Lappi guovllus sámit fas lea kultuvrralaš ja gielalaš uhcitloguálbmot, mas ee. árbevirolaš ealáhusat ja gaskavuohta eatnamii ožžot sihke kultuvrralaččat ja guovloekonomalaččat eahpedábálaš stuorra deattu. Sámiin leat dutkamušdieđu vuodul dávddaid albmananhámit, mat muhtun oassái spiehkksit suomaálbmogis (gč. omd. Soininen⁵ 2015, s. 60 - 79). Smávva populašuvvna buresveadjima dilli ja buozalmasaid riskadahkkit sáhttet báhcit álbmotlaš dahje ovdamearkka dihte Lappi eanagotti dási statistihkkadieđus čihkosii, man berre váldit vuhtii erenomážit eanagotti buresveadjinčilgehusaid guorahallamis. Jos ulbmilin lea resurseret ja prioriseret buresveadjima ovddideaddji dutkamuša ja intervenšuvvnaid ja

---

⁵ https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/154662/THEHEALTHO_korjattu.pdf?sequence=3

gáržžidit veahkadatjoavkkuid gaskasaš dearvvasvuodáearuid, berre dieđu buvttadit heivvolaš vugiin maid unnitloguálbmoga buresveadjimis ja dearvvasvuodas. Dieđu váilun sáhtá doalahit dahje juoba lasihit erenomážit unnitloguálbmoga dearvvasvuodáváttisvuodaid, nu ahte Ohcejoga gieldda buresveadjinčilgehusain lea dehálaš veahkadaga buresveadjima ovdduidgohcimii guoski bargu eanagodde- ja sode-odastusas.

Ohcejoga gieldda buresveadjinčilgehusas leat geavahuvvon dieđučoagginvuohkin statistihkkadiehtu ja váldodoaibmiid jearahallamat. FCG:a elektrihkalaš buresveadjinčilgehus -bargoneavvu (hyvinvointikertomus.fi) lea doaibman vuodđun áššegirjji gárvviteamis. Ohcejoga gieldda sierrasárgosiid ja heajos veahkadatvuodu geažil bargoneavvu ii goittot dakkáražžan leat doarvái informatiivvalaš veahkadaga buresveadjima analyseremii. Ohcejoga gieldda buresveadjinčilgehus leage čohkkejuvvon ollu elektrihkalaš buresveadjinčilgehusa gárvves indikáhtormáilmmiid sadjái čoaikkáigeassobihtáide, maidda lea vejolaš čállit maid friija teavstta. Indikáhtorgovvideaddjit leat guđđon čilgehusas eret, dasgo

- mearrái guoski indikáhtoriid oasil váilot ollu dieđut ja leat stuorra jahkásaš molsašuddamat, mat sáhttet boahit ovttaskas soittolaš dáhpáhusain dahje statistihkkii mearkuma vugiin,
- veardádallandieđuid galgá čájehit eanet go golmma jagis, dasgo menddo oanehis veardádallanáigi sáhtá čájehit dušše soittolaš nuppástusaid ja leat ná čádjidahti (elektirihkalaš buresveadjinčilgehus čájeha govvideaddji dušše golmma jagi áiggis),
- bargoneavvu ii daga vejolažžan sohkabeallái guoski govvideaddjiid ja statistihkkadieđuid, ja
- bargoneavvu ii daga vejolažžan sáme kultuvrra vuhtiiváldima.

Statistihkkadieđut leat eanaš čoggojuvvon THL:a bajásdoallan Sotkanet ja Terveystemme.fi -bálvalusain. Dieđut gusket Ohcejoga gieldda daid osiin, go diehtu leamašan oazžumis. Numerálalaš dáhta lea čoggojuvvon maid statistihkkaguovddáža diehtovuodus sihke gielddas. Kvalitehtalaš vásáhusdiehtu, mii laktása servoša áššedovdamušii, lea čoggojuvvon váldodoaibmiid jearahallamiiguin golggotmánu 2017 áigge. Jearahallamat leat čađahuvvon joavkohápmásaš beallemuddui strukturerejuvvon jearahallamin, main ságastallama vuodđun lea geavahuvvon Ohcejoga, Davvi-Lappi guovlogieldda dahje Lappi guoski statistihkkadiehtu elektrihkalaš buresveadjinčilgehusa sisttisdoallan indikáhtormáilmmiid mielde. Jearahallamat eai leat analyserejuvvon sierra, baicce ovttas váldodoaibmiiguin čohkkejuvvojedje jearahallandilis guovddáš fuomášumit oktii. Čoaikkáigeasut sáddejuvvojedje jearahallon olbmuide lohkanláhkai ja

dohkkehanláhkai šleađgapoasttain jearahallandilálašvuodaid maŋŋá. Buresveadjinčilgehussii leat váldojuvvon dušše jearahallamiid válđočuoggát. Jearahallamiin leat leamaš oasálažžan njunuš- dahje eará virgeolbmot/đoaibmit, geat leat doaibman gielddas jagiin 2013–2016. Čoaħkkáigeasut jearahallamiin, jearahallamiidda oassálastán olbmuid namat ja ságastallama vuodđun doaibman statistihkat ja gažaldatdiat leat ovdanbukton sierra raporttas, man seailuheamis vástida gieldda guovddášhálldahus.

1.2 Indikáhtoriid ja eará dieđu čujuhan buresveadjin

1.2.1 EKONOMIJA JA EALLINFÁPMU

Boadut

Gieldda vearroboadut ássi nammii leat lassánan jagiin 2011–2014, muhto jagiin 2014–2015 dat leat vehá geahppánan. Vearroboadut ássi nammii leat Ohcejogas ain čielgasit uhcibut go eará riikkas, muhto gorálaččat vearroboadut leat lassánan sullii seamma fárttain go oppa riikkas. Euromeari stáhtaossodagat leat lassánan jagi 2011 rájes oppa riikkas, muhto Ohcejogas gorálaččat eanemus. Stáhtaossodagat leat euromeari mielde ássi nammii Ohcejogas sullii 3,5-geardásaččat oppa riikka ektui, ja badjel guovttegeardásaččat Lappi ektui. Euromeari loatnavuođđu ássi nammii lea Ohcejogas allat, muhto gorálaš loktaneapmi jagis 2011 jahkái 2015 uhcit go oppa riikka dahje Lappi dásis.

Tabealla 1. Stáhtaossodagat oktiibuot euro / ássi (ind.3179)						
	2011	2012	2013	2014	2015	% nuppástus
Oppa riika	1418	1487	1520	1498	1500	5,8
Lappi (HE 15/2017 vp)	2191	2351	2434	2446	2407	9,9
Davvi-Lappi guovlogielda	2930	3145	3192	3191	3255	11,1
Eanodat	4199	4461	4406	4484	4746	13,0

Anár	2955	3197	3262	3232	3341	13,1
Ohcejohka	4612	5112	5262	5382	5366	16,3

Tabella 2. Stáhtaossodagat, % nettogoluin (ind. 460)						
	2011	2012	2013	2014	2015	Nuppástus, %-ovttadaga
Oppa riika	28,1	28,1	27,8	27,2	26,6	-1,5
Lappi (HE 15/2017 vp)	40,3	40,4	40,3	39,3	37,7	-2,6
Davvi-Lappi guovlogiella	48,5	48,3	47,7	47,1	45,7	-2,8
Eanodat	61,8	60,4	58,6	59,2	58	-3,8
Anár	49,4	50	50,1	49,4	48	-1,4
Ohcejohka	64	66,5	66	67,4	61,3	-2,7

Tabella 3. Vearroboadut, euro / ássi (ind. 3177)						
	2011	2012	2013	2014	2015	% nuppástus
Oppa riika	3530	3560	3787	3870	3967	12,4
Lappi (HE 15/2017 vp)	3254	3302	3551	3671	3772	15,9
Davvi-Lappi guovlogiella	3303	3361	3664	3865	3925	18,8

Eanodat	2587	2865	3002	3094	3236	25,1
Anár	3365	3376	3601	3674	3716	10,4
Ohcejohka	3049	3289	3382	3506	3402	11,6

Tabealla 4. Jahkegokču, % eretsihkkumiin (ind. 465)						
	2011	2012	2013	2014	2015	% nuppástus
Oppa riika	118,1	71,1	100,2	107	91,4	-22,6
Lappi (HE 15/2017 vp)	131,9	60,1	110,9	93,2	63,8	-51,6
Davvi-Lappi guovlogielda	203,9	125,2	188,7	210,9	157,8	-22,6
Eanodat	223	168,6	33,6	175,5	74,6	-66,5
Anár	235,2	200,4	260,9	284,6	174,7	-25,7
Ohcejohka	293,7	393,8	278,9	353	89,4	-69,6

Tabealla 5. Jahkegokču, euro / ássi (ind. 3178)						
	2011	2012	2013	2014	2015	% nuppástus
Oppa riika	384	249	380	406	348	-9,4

Lappi (HE 15/2017 vp)	307	150	289	234	193	-37,1
Davvi-Lappi guovlogiella	559	314	504	584	531	-5,0
Eanodat	373	263	54	288	194	-48,0
Anár	818	560	695	720	475	-41,9
Ohcejohka	538	889	962	1205	377	-29,9

Tabealla 6. Loatnavuodđu, euro / ássi (ind. 3180)						
	2011	2012	2013	2014	2015	% nuppástus
Oppa riika	2037	2261	2540	2694	2835	39,2
Lappi (HE 15/2017 vp)	1914	1963	2266	2360	2574	34,5
Davvi-Lappi guovlogiella	2153	2194	2389	2642	2790	29,6
Eanodat	2095	2361	2483	2871	3123	49,1
Anár	2277	1978	2081	2118	2093	-8,1
Ohcejohka	2917	2581	2972	3037	3425	17,4

Tabealla 7. Gorálaš vealgáduvvan, % (ind. 3181)						
	2011	2012	2013	2014	2015	Nuppástus, %-ovttadaga

Oppa riika	45,4	48,3	50,7	52	57,3	11,9
Lappi (HE 15/2017 vp)	41,9	43	45,4	46	51,4	9,5
Davvi-Lappi guovlogiella	39,7	41,3	42,2	43,1	48,2	8,5
Eanodat	35,4	35	36,8	39,6	44,2	8,8
Anár	41,3	37,7	39,3	37,6	38,4	-2,9
Ohcejohka	41,5	37,1	41,5	37,1	47,3	5,8

Manut

Ohcejoga gieldda nettogeavahangolut ássi nammii leat lassánan dássidit jagi 2011 rájes. Gorálaš loktaneapmi lea stuorát go veardádallanguovlluin. Dás leat guorahallon sierra maid spesiálabuohccedivššu, vuodđodearvvasvuodáfuolahusa ja sosiála- ja dearvvasvuodadoaimma nettogeavahangoluid nuppástusat jagiid 2011 ja 2015 gaskkas. Buot dáid mihttáriiguin golut ássi nammii leat lassánan 15–38 %. Spesiálabuohccedivššu golut leat lassánan gorálaččat uhcibut go Lappi veardádallanguovlluin. Vuodđodearvvasvuodáfuolahusa goluid oasil galgá váldit vuhtii, ahte golut sisttisdoallet maid dearvvasvuodáguovddáža searjagaossodatdivššu goluid. Ohcejoga gielddas ii leat sierra boarrásiidsiida, nu ahte searjagaossodaga goluin oidnojit maid agáiduvvi veahkadaga birrajándora fuolaatnima golut.

Tabealla 8. Spesiálabuohccedivššu nettogeavahangolut, euro / ássi (ind. 1071)						
	2011	2012	2013	2014	2015	% nuppástus
Oppa riika	1028	1067	1133	1165	1209	17,6
Lappi (HE 15/2017 vp)	1077	1184	1271	1366	1430	32,8
Davvi-Lappi guovlogiella	1048	1155	1241	1335	1349	28,7

Eanodat	1120	1139	1155	1224	1553	38,7
Anár	1020	1212	1275	1337	1433	40,5
Ohcejohka	1100	1201	1246	1140	1397	27,0

Tabealla 9. Gieldda nettogeavahangolut oktiibuot, euro / ássi (ind. 1074)						
	2011	2012	2013	2014	2015	% nuppástus
Oppa riika	5055,7	5299,1	5478	5501,8	5645,3	11,7
Lappi (HE 15/2017 vp)	5436,2	5824	6032,3	6217,3	6382,7	17,4
Davvi-Lappi guovlogielda	6043,3	6516,7	6688,7	6781,8	7115,6	17,7
Eanodat	6796,1	7380,9	7517,2	7574,6	8181,1	20,4
Anár	5983,4	6396,2	6517,2	6544,9	6953,3	16,2
Ohcejohka	7211	7687,2	7976,5	7984,9	8749,6	21,3

Tabealla 10. Vuoddearvvasvuodafuolahusa (mielde maddái bátnefuolahus) nettogeavahangolut, euro / ássi (ind. 1072)						
	2011	2012	2013	2014	2015	% nuppástus

Oppa riika	631	663	672	660	618	-2,1
Lappi (HE 15/2017 vp)	778	826	843	862	796	2,3
Davvi-Lappi guovlogiella	1033	1083	1154	1088	1066	3,2
Eanodat	1203	1212	1289	1149	1237	2,8
Anár	1059	1077	1140	1070	1055	-0,4
Ohcejohka	1721	1847	1981	1996	2370	37,7

Tabealla 11. Sosiála- ja dearvvasvuođadoaimma nettoaveahangolut (earet árrabajásgeassin 2015-), euro / ássi (ind. 1073)						
	2011	2012	2013	2014	2015	% nuppástus
Oppa riika	3272,4	3444,8	3595,5	3654,6	3255,1	-0,5
Lappi (HE 15/2017 vp)	3492,3	3783,2	4002	4185	3834,4	9,8
Davvi-Lappi guovlogiella	3763,8	4111,8	4278,4	4387,5	4086,8	8,6
Eanodat	4084,5	4471,8	4597,6	4645,5	4589,5	12,4
Anár	3498,5	3918,6	4065,9	4201,4	4002,2	14,4
Ohcejohka	4486,9	4791,4	4867,1	4763,5	5172,8	15,3

Veahkadat

Jagi 2011 rájes gieldda olmmošlohku lea geahppánan sullii 50 ássiin. Badjel 65-jahkásaččaid oassi veahkadagas lassána oppa áigge ja bargoahkásaččaid oassi geahppána. 0–14 ja 15–64 -jahkásaččaid ahkejoavkkus sohkabeallejuohkašupmi lea eahpedássedeattus: albmát leat sullii 20 % eanet go nissonat. Vuolled 18-jahkásaččaid oassi (17–18 %) ja mánnabearrašiid oassi (30–35 %) lea bisson sullii seamma dásis jagi 2011 rájes. Mánnabearrašat ledje meari mielde 108 st jagis 2016. Jagi 2011 rájes mánnabearrašiid mearri lea geahppánan sullii logiin. Ovtta váhnema bearrašiid oassi mánnabearrašiin lea luoitán. Oktoorru olbmuid oassi fas lea loktanan oppa áigge, ja jagis 2016 measta bealli ássangottiin ledje ovtta heakka ássangottit.

Veahkadaga skuvlendássi lea loktanan jagi 2011 rájes, muhto skuvlendássi lea ain Davvi-Lappi guovllus gaskamearálaččat vuolit go oppa riikkas. Ohcejoga gielddas stuorámus suorggit, mat addet barggu, leat 1) Almmolaš hálldahus ja eatnanbealuštus; bákkolaš sosiáloadju, Skuvlen, Dearvvasvuoda- ja sosiálabálvalusat, 2) Eanadoallu, vuovdedoallu ja guolledoallu, 3) Grossa- ja bođugávpi; Fievrrideapmi ja vuorkun; Idjadan- ja biebmodoaibma ja 4) Ámmátlaš, dieđalaš ja tehnikkalaš doaibma, Hálldahus- ja doarjjabálvalusdoaibma. Ealáhusráhkadusa galggašii goit guorahallat sohkabealliid mielde, dasgo sohkabeallái guoski earut ealáhusráhkadusas leat stuorrát. Albmáid ámmátjoavkkuin deattuhuvvet Grossa- ja bođugávpi; Fievrrideapmi ja vuorkun; Idjadan- ja biebmodoaibma (28 %), Almmolaš hálldahus ja eatnanbealuštus; bákkolaš sosiáloadju, Skuvlen, Dearvvasvuoda- ja sosiálabálvalusat (21 %) sihke Eanadoallu, vuovdedoallu ja guolledoallu (20 %), go fas nissoniin 57 % bargá sektoris Almmolaš hálldahus ja eatnanbealuštus; bákkolaš sosiáloadju, Skuvlen, Dearvvasvuoda- ja sosiálabálvalusat, ja sullii 17 % sektoris Grossa- ja bođugávpi; Fievrrideapmi ja vuorkun; Idjadan- ja biebmodoaibma. Lappi ektui Ohcejoga ealáhusráhkadusas deattuhuvvet eanet almmolaš sektora bargobáikkit sektorin, mii addá erenomážit nissoniidda barggu, sihke boazodoallu, guolástus, meahcebevdu, turisma ja gávppi suorgi erenomážit albmáid áigái boađu gáldun. Boahtooažžuid mearri lea geahppánan juohke jagi, muhto gaskamearálaš vearuvuloš boađu ja dienasboađu leat lassánan. Gaskamearálaš jahkásaš vearuvuloš boađu leat leamaš jagi 2005 rájes goit sullii 3 000–4 000 euro vuolit dásis oppa riikka dási ektui.

Fuolahangorri lea Ohcejogas ja eará sajis Suomas loktanan jagi 2011 rájes, ja dasa lea várra ollu sivvan dat ahte agáiduvvi veahkadaga ossodat lea lassánan. Positiivvalaš ášši ekonomiiija guoddinnávccas lea, ahte Ohcejoga ealihangorri lea vehá buorránan jagi 2011 ektui. Veardádallanguovlluin ealihangorri lea bisson seamma dásis dahje fuotnánan.

Tabealla 12. Veahkadat jahkásaččat 31.12. (ind. 127)				

2011	2012	2013	2014	2015	2016	Nuppástus (mearri)
1294	1285	1279	1260	1250	1241	-53

Tabealla 13. Ossodagat ahkejoavkkuid mielde, % (ind. 1066, 1068 ja 206)						
	2011	2012	2013	2014	2015	2016
0 - 18-jahkásaččat, % veahkadagas	17,4	17,2	17,8	17,2	16,8	17,7
18 - 64-jahkásaččat, % veahkadagas	59,9	58,4	57,7	56,6	57,2	55,3
65 jagi deavdán olbmot, % veahkadagas	23,3	24,9	25,6	26,6	26,6	27

Tabealla 14. Veahkadat sohkaбелиid ja ahkejoavkkuid mielde

		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Albmát	0 - 14	100	103	109	105	110	107	111	114	102	105
	15 - 64	504	492	465	447	428	423	409	401	418	400
	65 -	132	140	142	148	156	165	170	171	170	172
Nissonat	0 - 14	79	80	78	83	84	79	85	76	73	80
	15 - 64	393	378	371	373	371	356	347	334	324	321
	65 -	127	129	137	141	145	155	157	164	163	163

Tabealla 15. Mánnabearrašat, % bearrašiin (ind. 179)		

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Oppa riika	39,7	39,5	39,1	38,9	38,7	38,6
Lappi (HE 15/2017 vp)	37,2	36,7	36,2	35,9	35,6	35,4
Davvi-Lappi guovlogiella	34,8	33,7	33,2	33	32,8	33
Eanodat	30,5	28,8	29,4	29,9	29,6	27,7
Anár	33,6	32,9	32,2	31,7	31,5	31,9
Ohcejohka	34,9	32,7	32,4	32,1	31,4	35,1 (108 st)

Tabealla 16. Ovtta váhnema bearrašat, % mánnabearrašiin (ind. 74)							
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Nuppástus, %-ovttadaga
Oppa riika	20,3	20,4	20,6	20,8	21,1	21,6	1,3
Lappi (HE 15/2017 vp)	21,6	21,7	21,4	21,5	21,7	22,2	0,6
Davvi-Lappi guovlogiella	21,9	22	21,2	21,1	20,1	20,6	-1,3
Eanodat	22	15,5	17,6	18,7	17,8	16,1	-5,9
Anár	23,8	22,5	20,9	21,2	19,6	21,4	-2,4
Ohcejohka	28,6	26,8	29,9	20,8	15,2	16,7 (18 st)	-11,9

Tabealla 17. Ovtta heakka ássangottit, % ássangottiin (ind. 324)							
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Nuppástus, %-ovttadaga
Oppa riika	41,2	41,5	41,7	41,9	42,2	42,6	1,4
Lappi (HE 15/2017 vp)	40,8	41,4	41,7	42,3	42,7	43,3	2,5
Davvi-Lappi guovlogielda	39,6	39,7	40,2	41,1	41,6	41,7	2,1
Eanodat	39,7	39,5	40,5	40,9	40,7	41,1	1,4
Anár	40	40,7	40,8	42,4	42,7	42,2	2,2
Ohcejohka	42,4	40,9	43,8	44,8	44,7	46,1 (274 st)	3,7

Tabealla 18. Skuvlendássemihttár* (ind. 180)					
	2011	2012	2013	2014	2015
Oppa riika	340	345	351	355	358
Lappi (HE 15/2017 vp)	307	312	318	322	326
Davvi-Lappi guovlogielda	282	288	296	301	303
Eanodat	268	275	282	286	287
Anár	283	286	294	299	301
Ohcejohka	279	285	294	297	301

*Indikáhtor muitala veahkadaga skuvlendási, mii lea mihtiduvvon rehkenastimiin vuodđodási maŋŋá čadahuvvon alimus skuvlema gaskamearálaš guhkkodaga heakka nammii.

Tabealla 19. Boahtodási ovdáneapmi Ohcejogas 2005 - 2015											
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Boahtooažžut	1257	1226	1200	1180	1155	1142	1124	1124	1123	1113	1100
Vearuvuloš boadut gaskamearálaččat	18437	18126	19510	19811	20817	21795	22930	24013	24894	24679	25485
Dienasboadut gaskamearálaččat	16916	16770	17899	18558	19569	19989	21304	22272	22935	22998	23692

Tabealla 20. Ohcejoga ealáhusráhkadus (ind. 3855-3864)				
	2011	2012	2013	2014
Almmolaš hálddahas ja eatnanbealuštus; bákkolaš sosiáloadju, Skuvlen, Dearvvasvuodá- ja sosiálabálvalusat, % barggolaččain	35	35	34	39
Grossa- ja bođugávpi; Fievrrideapmi ja vuorkun; Idjadan- ja biebmodoaibma, % barggolaččain	23	24	23	23
Eanadoallu, vuovdedoallu ja guolledoallu, % barggolaččain	12	10	11	12
Ámmátlaš, dieđalaš ja tehnikkalaš doaibma, Hálddahas- ja doarjjabálvalusdoaibma, % barggolaččain	9	9	9	10
Eará bálvalusdoaibma, % barggolaččain	6	6	6	4
Huksen, % barggolaččain	3	3	4	2

Industriija, % barggolaččain	2	1	2	1
Ruvkedoaimma ja laigun, šleađga-, gássa- ja liggenfuolahus, jieknudanfitnodatdoaimma, Čáhcefuolahus, buhtes- ja duolvačáhcefuolahus, bázahusfuolahus ja birrasa eará čorgadindoallan, % barggolaččain	1	1	1	0
Giddodatsuorggi doaimma, % barggolaččain	0	0	0	0
Ruhtadan- ja oadjodoaimma, % barggolaččain	0	0	1	0
Informašuvdna ja kommunikašuvdna, % barggolaččain	1	2	1	0

Sohkabeliid mielde ja Lappi ektui stuorámus ámmátjoavkkut

Tabealla 21. Almmolaš hálldahus ja eatnanbealuštus; bákkolaš sosiálahoadju, Skuvlen, Dearvvasvuoda- ja sosiálabálvalusat, % barggolaččain (ind. 3861)					
		2011	2012	2013	2014
Lappi (HE 15/2017 vp)	albmát	16	16	16	17
Lappi (HE 15/2017 vp)	nissonat	50	50	50	50
Lappi (HE 15/2017 vp)	oktiibuot	32	33	33	34
Ohcejohka	albmát	20	19	16	21
Ohcejohka	nissonat	49	52	52	57
Ohcejohka	oktiibuot	35	35	34	39

Tabealla 22. Eanadoallu, vuovdedoallu ja guolledoallu, % barggolaččain (ind. 3859)

		2011	2012	2013	2014
Lappi (HE 15/2017 vp)	albmát	8	8	8	8
Lappi (HE 15/2017 vp)	nissonat	3	3	2	2
Lappi (HE 15/2017 vp)	oktiibuot	5	5	5	5
Ohcejohka	albmát	20	18	20	20
Ohcejohka	nissonat	4	2	3	4
Ohcejohka	oktiibuot	12	10	11	12

Tabealla 23. Grossa- ja bođugávpi; Fievrrideapmi ja vuorkun; Idjadan- ja biebmodoaibma, % barggolaččain (ind. 3855)

		2011	2012	2013	2014
Lappi (HE 15/2017 vp)	albmát	21	22	22	22
Lappi (HE 15/2017 vp)	nissonat	20	20	20	20
Lappi (HE 15/2017 vp)	oktiibuot	21	21	21	21
Ohcejohka	albmát	27	28	29	28
Ohcejohka	nissonat	19	19	18	17
Ohcejohka	oktiibuot	23	24	23	23

Tabealla 24. Ámmátlaš, dieđalaš ja tehnikkalaš doaibma, Hálddahas- ja doarjjabálvalusdoaibma, % barggolaččain (ind. 3860)

		2011	2012	2013	2014
Lappi (HE 15/2017 vp)	albmát	11	11	11	11
Lappi (HE 15/2017 vp)	nissonat	11	11	11	11
Lappi (HE 15/2017 vp)	oktiibuot	11	11	11	11
Ohcejohka	albmát	13	13	13	13
Ohcejohka	nissonat	6	5	5	6
Ohcejohka	oktiibuot	9	9	9	10

Tabealla 25. Ealáhusráhkadus sohkabeliid mielde 2014, Ohcejohka

	Albmát	Nissonat
Almmolaš hálddahas ja eatnanbealuštus; bákkolaš sosiáloadju, Skuvlen, Dearvasvuoda- ja sosiálabálvalusat, % barggolaččain	21	57
Grossa- ja bođugávpi; Fievrrideapmi ja vuorkun; Idjadan- ja biebmadoaibma, % barggolaččain	28	17
Eanadoallu, vuovdedoallu ja guolledoallu, % barggolaččain	20	4
Ámmátlaš, dieđalaš ja tehnikkalaš doaibma, Hálddahas- ja doarjjabálvalusdoaibma, % barggolaččain	13	6

Ekonomalaš ja demografalaš fuolahangorri

Tabealla 26. Ealihangorri** (ind. 182)			

	2011	2012	2013	2014	2015
Oppa riika	129,4	131,9	136,8	140,6	143,2
Lappi (HE 15/2017 vp)	156,5	157,8	163,4	163,9	164,9
Davvi-Lappi guovlogielda	148,1	143,8	148,5	147,3	149,2
Eanodat	165	156,1	151,8	160	162,9
Anár	143,9	142,9	147	142,9	143,2
Ohcejohka	162,2	156	153,3	147,1	154,6

**Ekonomalaš fuolahangorri dahjege ealihangorri muitala, man galle bargofámu olggobealde leahkki ja bargguhis olbmo leat čuođi barggolaš olbmo nammii. Bargguhemiide ja bargofámu olggobeale olbmuid lohkkjuvvo oppa ii-barggolaš veahkadat, nappo bargguheamit, ealáhatolbmot, mánát ja dat, geat dikšot iežaset ruovttudoalu. Veahkadat juhkkjuvvo váldodoaimma vuodul daidda, geat gullet bargofápmui ja daidda, geat leat bargofámu olggobealde (barggolaččat ja bargguheamit ovttas dahket bargofámu).

Tabealla 27. Fuolahangorri, demografalaš*** (ind. 761)						
	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Oppa riika	52,9	54,3	55,8	57,1	58,2	59,1
Lappi (HE 15/2017 vp)	54,2	55,8	57,6	59,6	61,2	62,5
Davvi-Lappi guovlogielda	52,8	54,3	56,2	57,8	60,2	61,7
Eanodat	49,4	51,5	52,9	56,1	58,4	60,4
Anár	48,5	50,5	52,8	54	56,6	57,8

Ohcejohka	62	65	69,2	71,4	68,5	72,1

***Demografalaš (dahje veahkadahkii guoski) fuolahangorri muitala, man galle vuollel 15-jahkásačča ja 65-jagi deavdán olbmo leat čuođi 15 - 64-jahkásačča (bargoahkásačča) nammi. Mađi eanet leat mánát ja/dahje ealáhatolbmot, dađi alladut fuolahangori árvu lea.

1.2.2 MÁNÁT, NUORAT JA MÁNNABEARRAŠAT

Buresveadjinčielggadusa dan oassái, mii govvida mánáid, nuoraid ja mánnabearrašiid buresveadjima, ii leamašan oažžumis Ohcejoga guoski statistihkkadiehtu. Statistihkkadiehtu ii heajos veahkadatvuodu geažil joga leat gieldda guovllus oažžumis dahje jahkásaš molsašuddan lea nu ollu, ahte logut eai govvit luohtehahti láhkai veahkadaga buresveadjima ovdáneami, baicce eanetge ovttaskasdáhpáhusaid, fárredeami dahje bargiid iešguđetlágan girjen- ja barganvugiid.

Gáregasnjárgga, Ohcejohnjálmmi ja Njuorggáma skuvllain leat čađahuvvon buresveadjinjearahallamat ja hábmejuvvon buresveadjinprofiillat jagis 2016. Oahppiide ollašutton jearahallamiid bohtosat ledje dán čielggadusa čállima áigge oažžumis goit dušše Gáregasnjárgga skuvlla ja Ohcejohnjálmmi ja Njuorggáma 0.-2. -luohkáid oasis, nu ahte skuvllaid buresveadjinjearahallama bohtosat eai ovdanbuktojuvvo dán čielggadusas. Oahppiid fysalaš doaimmanáka lea mihtiduvvon jagis 2016 Move! -testemiiguin (Ohcejohnjálmmi skuvla) ja jagis 2014 lihkadeaddji skuvla -fidnu oktavuodas, muhto mihtidemiide oassálastán mánáid mearri lea nu uhcci, ahte bohtosiid ii sáhte ovdanbuktit dakkáražžan identifiserema geažil. Buresveadjinprofiillaid ja doaimmanácamihtidemiid bohtosat leat goit lihkadandoaimma ja skuvllaid geavaheamis oahppiid buresveadjima ovddidanbargui.

Statistihkkadieđu váiluma geažil mánáid, nuoraid ja mánnabearrašiid buresveadjin govviduvvo dán oasis čuvgehusdoaimma, asttuáiggedoaimma ja sosiáladoaimma vásáhusdieđu bokte. Diehtu lea čoggojuvvon joavkojearahallamiin, maid vuodđun geavahuvvojedje Davvi-Lappi guovlogieldda, Lappi ja oppa riikka skuvladearvvasvuodajarahallama bohtosat jagis 2013, Ohcejoga gieldda guoski mánáidsuodjalusa ja sosiálafuolahusa statistihkat jagiin 2011 - 2015 sihke rabas gažaldagat. (Jarahallamiid vuodđun doaimman statistihkat ja gažaldagat leat ovdanbukton sierra raporttas, man seailuha gieldda guovddášhálldahus.) Jarahallamiin ovdan boahtán árvvoštallamat ovdanbuktojit vulobealde temáid mielde.

Positiivvalažžan vásihuvvon áššit mánáid, nuoraid ja mánnabearrašiid buresveadjimis

- Smávva ja lagaš servošis váttis diliide bastojuvvo reageret johtilit ja njuovžilit.
- Buot skuvllaid šiljuin leat spáppastallangiättit gaskadiibmolihkadeami várás.
- Árrabajásgeassima bargiide lea addon vejolašvuohta skuvlet iežaset lasi.
- Skuvlla hovdenortnet lea buoriduvvon.
- Skuvlla jearahallamis vásihuvvui, ahte oastobálvalusaid leat geavahišgoahtán beaktilabbot go ovdal.
- Gildii lea vuodđuduvvon nubbi sámeielat mánáidgárdeoahpaheaddji virgi.
- Mánnálohku ii leat njiedjan gielddas.
- Ohcci nuoraidbarggu proševttas jagis 2013 vásihuvvui leat positiivvalaš váikkuhus.
- Sámekultuvrra servvolašvuohta lea dan lahtuide hirbmat stuorra resursa ja doarjja.

Fysalaš veadju ja aktiivvalašvuohta, liigedeaddu ja biebmodilli

- Dearvvasvuodadikšára vihkkehallama mielde sullii viđátoais mánáin lea liigedeaddu Ohcejogas.
- Nuoraid jodihuvvon lihkadeapmi lea geahppánan, muhto mánáide lihkadanfálaldat lea valjis. Mánáid ja nuoraid lihkadeami oasil skuvlla ja asttuáiggedoaimma jearahallamiin ledje fuolas polarisašuvnnas, mii oaivvilda ahte gávdnojit sihke sávrras ja silis mánát ja nuorat.
- Smávva gielddas eai leat fállun gilvovalástallanvejolašvuodát, nu ahte uhcánaš fálaldat oasiltis váikkuha dasa, ahte gielddas eai vealttakeahtá leat jur ollege dakkár mánát ja nuorat, geat leat "buoremus vejolaš ortnegis". Nuppe dáfus fas mánáid ja nuoraid árgalihkadeami mearri (čuoigan, vázzin, sihkkelastin, gielkkáin vuodjin, crossasihkkelastin) sáhtta leat stuorát go eará sajis riikkas. Dákkár lihkadanaktiivvalašvuohta ii vealttakeahtá oidno ovdamearkka dihte skuvladearvvasvuodajearahallamiid bohtosiin.
- Guhkes gaskkaid geažil lihkadeami galggašii ordnet erenomážit skuvlabeaivvi áigge.
- Guorahallamiid mielde oahppit oassálastet bures skuvlaboradeapmái.
- Ruotnasiid ja heđemiid golaheapmi sáhtta mánáin ja nuorain leat uhcit go eará sajis riikka, muhto jáhkehahti lea ahte murjjiid borret báikkálaš bieb mokultuvrras eanet go eará sajis Suomas.

Sosiálalaš gaskavuodát, lagašgaskavuodát

- Mánáid ja nuoraid oktonasvuodas ledje jearahallamiin fuolas. Ahkejoavkkut leat smávvat ja gaskkat guhkit.

- Skuvlla jearahallamis guorahallojuvvui, ahte skuvlagivssideapmi lea muhtun veardde, muhto givssideapmi ii leat nu vearrái go stuorát skuvllain, dasgo dilli lea smávva skuvllas oppa áigge buorebut rávesolbmuid hálddus.
- Skuvlla ja sosiáladoaimma jearahallamiin gávnnavuovvui, ahte gielddas leat mánát ja nuorat, geaidda šaddet váttisvuodát lagašolbmo alkoholageavaheamis.
- Sosiáladoaimma jearahallamis guorahallojuvvui, ahte bearrašat ávkašuvašedje mánáid ja vahnemiid oktasaš áiggis (mii vuolgá máná dárbbuin), dasgo mánáin ja nuorain vásihuvvui leat dárbu dasa ahte ollesolmmoš guldala ja rávve.

Dearvvasvuodadilli

- Jearahallamiin bođii ovdan fuolla das, ahte gielddas manimus jagiin dáhpáhuvvan fáhkkes jápmindáhpáhusein leamašan negatiivvalaš váikkuhus mánáid ja nuoraid psyhkalaš buresveadjimii.
- Skuvlla jearahallamis guorahallojuvvui, ahte guhkes skuvlamátkkit sáhttet muhtun oahppiid buohta oaivvildit duodaid guhkes skuvlabeivviid, mii sáhtta dagahit nuonddahallama. Lubmatelefovnnat leat šaddan dábálažžan, mii maiddá lea sáhttan oanidit nuoraid oadđenáiggi.
- Gieldda mánáin lea bátnedoaktára guorahallama mielde eanet bániid ráigáneapmi go riikka dásis gaskamearálaččat, muhto njuolgundivššuid buohta dilli lea oppa riikka ektui buoret.

Riskaláhtten

- Skuvlla jearahallamis guorahallojuvvui, ahte skuvladearvvasvuodajearahallamis daid oahppiid oassi, geat ain ođđasit dahket smávva rihkkumiid, sáhtta leat Davvi-Lappi guovllus alladut go eará sajis riikkas eanaš danin, ahte smávva skuvllain rihkkomat áicojuvvojit álkit. Jearahallamis guorahallojuvvui maiddá, ahte smávva báikegottis skuvla sáhtta leat mánáide ja nuoraide áidna báiki, man vuostá ”iskkadallat rájáid”.
- Vásihuvvui ahte nuoraid duhpáhastin lea geahppánan, muhto snuvssa geavaheapmi lea lassánan.
- Nuoraid gárrenávnasgeavaheamis ii vásihuvvon leat erenomáš fuolla sosiáladoaimma dahje skuvlla jearahallamiin.
- Skuvlla gaskkalduvvan lea hui uhcán, dasgo smávva oahppimeriin skuvla lea bastán addit bearráil ja heivehit oahppiid persovnnalaš dárbbuid mielde.

Tabealla 28. Skuvlema olggobeallái báhcán 17 - 24-jahkásaččat, % vástideaddjiahkásaš veahkadagas

	2011	2012	2013	2014	2015

Oppa riika	11,2	10,8	9,4	8,6	8,3
Lappi (HE 15/2017 vp)	9,9	9,4	8,3	7,5	7,4
Davvi-Lappi guovlogielda	10,1	9,5	9,1	9,5	8
Eanodat	9,6	9,7	8,4	8,2	6,2
Anár	11,7	10,9	12,7	12,3	11,6
Ohcejohka	14,4	15,2	8	11,1	9

Oasálašvuohta ja váikkuheapmi

- Skuvlla jearahallamis guorahallojuvvui, ahte oahppiin sáhtá leat hui dábálašge vásáhus, ahte sin oaiviliid eai guldal skuvllas. Oahppiid gaskavuohta skuvllii lea historjjálaččatge váddásut go eará sajis riikkas (ee. ásodatáiggit), dahje gažaldat sáhtá leat maiddá ihtagiid albmaneamis ovttaskas olbmuid bokte smávva servošis, dahje das ahte heajos veahkadatvuođuin lea váddásut ollašuhttit mánggabealagit oahppiid sávaldagaid.

Mánáid ja nuoraid buresveadjinbálvalusat

- Skuvlla jearahallamis buktojuvvui ovdan sáme gielat nuoraid barggu ja sáme gielat lihkananjođiheadji váilun.

- Vásihuvvui ahte mánáide leat ollu jođihuvvon asttuáigge aktivitehtat, muhto badjeskuvlaahkásaččaide ii olusge. Jođiheadjiid rekryteren vásihuvvui leat hástaleaddji, vaikko asttuáigge doaimmaide váldojuvvošedjege ekonomalaš resurssat bušehtti.

- Skuvlla ja sosiáladoaimma jearahallamiin buktojuvvui ovdan bargoveaga stuorra molsašuvvan. Bargoveaga molsašuvvan guorahallojuvvui váikkuhit ee. guhkes gaskka ovddidan bargui ja plánemii, ja mánggat fidnut dahje doaimmabijut leat gitta ovttaskas bargiid motivašuvnnas ja čehppodagas. Bargiid stuorra molsašuvvan oidnojuvvui vahátlažžan mánáid ja nuoraid guhkesáigge luohttámušgaskavuođaid šaddamii.

- Ollesáigásaš skuvlakuráhtora doaimma vuodđudeapmi jagis 2014 vásihuvvui positiivvalaš áššin. Kuráhtor doaimmá goit eanaš Ohcejohnjálmmi skuvllas ja lea suomagielat, nappo kuráhtorbálvalusas lea sierraárvosašvuohta giliid gaskkas ja gielalaččat.

- Skuvlapsykologa bálvalusat fitnašuvvet dárbbu mielde Anára gielddas dahje eará oastobálvalussan. Skuvlla jearahallama mielde psykologa bálvalusat leat fitnašuvvan govttolaš johtilit go dárbu lea šaddan. Nuppe dáfus psykologabálvalusain lea gielalaš sierraárvosašvuohta, dasgo sámegiela psykologabálvalusat leat oažžumis dušše spesiálabuohccedivššu vuolgghusain SANKS:ii.

- Skuvlla jearahallamis vásihuvvui leat dárbu spesiálanuoraidbargái ja sierraohpaheaddjái, vai spesiálmánáide sáhtášii fállat buorebut sin dárbbuid vástideaddji bálvalusaid.

- Dat, ahte bargiin ii leat sámegiela máhttu, vásihuvvui sosiáladoaimma jearahallamis váttisvuohtan sosiálafuolahusa ja mánáidsuodjalusa bálvalusdárbbu árvvoštallamiin ja muhtun oassái maid terapevtalaš bargamis. Dasa galggašii geahččalit ohcat čovdosa ovdamearkka dihte oastobálvalussan ollašuttton bargopárrabargamis sámegiela bargiin, jos sámegiela bargi ii sosiálajođiheapmái dahje sosiálabargui muđui gávdno.

- Sosiáladoaimma jearahallamis vásihuvvui, ahte sosiálabarggu, bearašbarggu ja ruovttudikšuma, ja bearašterapia bálvalusain lea leamaš váikkuhus. Daid áššehasaid ja bearašiid dililit leat buorránan čielgasit, geaiguin lea bargojuvvon doarvái intensiivvalaččat ja guhká ja ámmátdáidduin.

- Stuorra oassi gieldda 1-5 -jahkásaš mánáin lea gieldda goasttidan beaivedivššu biires. Dán ahkejoavkkus ii leat jur eará buresveadjindiehtu oažžumis, dasgo mánáid uhcánaš meari geažil rávvehatge ii sáhte buvttadit numerálalaš dáhta vuollel skuvlaahkásaš mánáid buresveadjimis.

Tabella 29. Mánáid beaivedikšu, Ohcejohka	2011	2012	2013	2014	2015	2016
3 - 5-jahkásaččat, geat leamašan gieldda goasttidan ollesbeaivedivššus, % vástideaddjiahkásaš veahkadagas (ind. 1227)	85,4	87,2	98	82,5	84,4	86,2
1 - 5-jahkásaččat, geat leamašan gieldda goasttidan beaivedivššus, % vástideaddjiahkásaš veahkadagas (ind. 1225)	78,5	88,1	90,5	82,5	89,1	69,6
1 - 5-jahkásaččat, geat leamašan olles- ja oassebeaivedivššus beaiveruovttuin, 31.12., gieldda goasttidan bálvalusat (ind.1891 ja ind.1911)	56	54	51	39	34	27

1.2.3 BARGOAHKÁSAČČAT

Eallima láhki ja oasálašvuohta

Bargguhisvuolta lea lassánan oppa riikka dásis veardidettiin jagiid 2011–2016. Ohcejogas bargguhisvuolta lea goit lassánan gorálaččat uhcibut ja lea uhcit go oppa riikkas ja Lappis. Go veardida jagiid 2011 ja 2016, nissoniid bargguhisvuolta lea goit lassánan 4 proseantaovttadaga. Bargguheamit ledje Ohcejoga gielddas jagis 2016 oktiibuot 65 stuhka, main 24 guhkesáiggebargguheamit ja 38 váddásit bargguiduvvit. Váddásit bargguiduvvi olbmot leat nappo badjel bealli bargguhemiin. Guhkesáiggebargguhisvuolta lea lassánan jagi 2011 rájes, ja váddásit bargguiduvvi olbmuid mearri bisson sullii seamma dásis. Ohcejoga bargguhisvuotadilli ja ráhkadusbargguhisvuolta leat oppa riikka ja Lappi buoret dásis, muhto Ohcejoga gielddas váddásit bargguiduvvi albmáid oassi lea erenomáš allat (veardádallangiielddain seamma dilli, muhto maiddái nissoniid ráhkadusbargguhisvuolta eará guovlluin allat).

Tabealla 30. Bargguhemiid, guhkesáiggebargguhemiid* ja váddásit bargguiduvviid** mearit, Ohcejoga gielda, 2011-2016*						
	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Bargguheamit	54	51	57	70	71	65
Guhkesáiggebargguheamit	11	9	12	19	25 (19 albmá)	24 (19 albmá)
Váddásit bargguiduvvit	35	26	30	37 (33 albmá)	40 (34 albmá)	38 (33 albmá)

*Guhkesáiggebargguheapmi lea bargguhis bargooheppi, gean bargguhisvuolta lea bistán gaskkalduvakeahtta uhcimušta ovttá (1) jagi.

**Váddásit bargguiduvvi olbmuid jovkui lohkojuvvojit guhkesáiggebargguheamit, bálddalas guhkesáiggebargguheamit, bálvalusain bargguheapmin báhcán ja bálvalusain bálvalusaide sirdásan olbmot. Váddásit bargguiduvvi olbmot leat bargoahkásaččat, geat sirdásit bargguhisvuoda, bargofápmopolitihkalaš bálvalusaid ja oanehis bargogaskavuodaid gaskkas ja sis leat váttisvuodát oázžut barggu rabas bargomárkaniin. Ealáhusráhkadusa nuppástus ja bargoeallima gáibideaddjivohta sáhttet leat sivvan dasa, ahte bargguhis olbmo ámmátlaš čehppodaga vástideaddji bargobáikkit eai leat fállun. Dasa lassin ahki, buohcan, dearvvasvuhtii guoski ja psykososiálalaš váttisvuodát sáhttet váttásmahttit barggu oázžuma. Gielda ja stáhta ovttas ruhtadit 500 beaivve bargomárkandoarjaga ožžon olbmuid vuoddoáigái boađu. Gielddas lea dasa lassin vástu dáid olbmuid mañimuš vejolaš aktiveremis, veajuiduhttimis ja dearvvasvuodadivššus.

Tabealla 31. Bargguheamit, % bargofámus (ind. 181)								
		2011	2012	2013	2014	2015	2016	Nuppástus, %- ovttadaga
Oppa riika	albmát	10,6	11	12,7	14	14,9	14,6	4
	nissonat	8,2	8,5	9,8	10,8	11,8	11,9	3,7
	oktiibuot	9,4	9,8	11,3	12,4	13,4	13,2	3,8
Lappi	albmát	14,7	15,7	18,1	19,3	19,4	18,5	3,8
	nissonat	10,9	11,1	12,5	13,4	13,8	13,4	2,5
	oktiibuot	12,9	13,4	15,4	16,5	16,7	16	3,1
Eanodat	albmát	21,5	21,7	23,3	23,3	24,9	22,2	0,7
	nissonat	16,1	14,2	14,4	14,2	13,3	12,9	-3,2
	oktiibuot	19	18,2	19,1	18,9	19,5	17,8	-1,2
Anár	albmát	16,7	20,2	21,4	23	22,5	19,4	2,7
	nissonat	9,9	9,6	12,3	12,2	11,9	11,2	1,3
	oktiibuot	13,5	15,1	17,1	17,9	17,4	15,4	1,9
Ohcejohka	albmát	14,1	13,5	15,1	17,6	16,7	14,1	0
	nissonat	3,5	3,8	4,5	6,7	7,8	7,5	4
	oktiibuot	9	9	10,1	12,6	12,5	11,1	2,1

Dearvvasvuolta

Dán oasis ovdanbuktojuvvo bargoahkášaš veahkadaga dearvvasvuodadilli, mii vuodđuduvvá Sotkanet-bálvalusa statistihkkadihtui. Vuodđodearvvasvuodafuolahusa ja spesiálabuohccedivššu bálvalusaid geavahanmeriid, dálkkasbuhttemiid ja eará dearvvasvuodadili govvideaddji indikáhtoriid dulkodettiin berre muitit daid hedjodagaid veahkadaga buresveadjima govvideaddjin. Fárredeapmi, girjenvuogit, bálvalusaid fitnašuvvan ja olahattivuolta ja ovttaskasdáhpáhusat sáhttet dagahit stuorrage nuppástusaid statistihkain. Statistihkkadieđu berre goit čuovvut, vai vejolaš vahátlaš albnoneamit ja ovdáneamit áicojuvvojit ja daidda sáhtta geahččalit váikkuhit.

Váibmo- ja varrasuotnadávdat, diabetes ja ásmá

Čierggesváibmosuotnadávdda geažil sierravuodustusaiguin buhttenvuloš dálkasiidda vuoigadahtton olbmuid oassi 40–64 -jáhkásaččaid ahkeluohkás lea vuolit go oppa riikkas. Oassi lea bisson seamma dásis jagi 2011 rájes.

Sierravuodustusaiguin buhttenvuloš dálkasiidda varradeaddodávdda geažil vuoigadahtton 40–64 -jáhkásaččat leat Ohcejogas goappaš sohkabeliin eanet go riikkas gaskamearálaččat, sullii juohke logát. Jagi 2011 ektui ossodagat leat luoitán, muhto albmáin sakka uhcit go nissoniin. Nissoniin ossodat lea uhcon čielgasit jagi 2011 rájes, muhto lea ain 1,5-geardásaš oppa riikka ektui. Positiivvalaš ovdáneami galggašii joatkit, ja vuodjut erenomážit albmáid alla varradeattu ovddalgihtii eastadeapmái ja dikšumii.

Sierravuodustusaiguin buhttenvuloš dálkasiidda diabetesa geažil vuoigadahtton 40–64 -jáhkásaččaid mearri ja oassi leat lassánan sakka maŋimus jagiid áigge. Loktaneapmi sáhtta boahit veahkadaga dearvvasvuodadili nuppástusaid lassin dahje sadjai maiddái dikšunvugiin dahje dikšui ohcaleamis dáhpáhuvvan nuppástusain. Jagis 2016 Ohcejoga gielddas ledje 72 badjel 40-jáhkásaš olbmo, gain lei vuoigatvuolta sierravuodustusaiguin buhttenvuloš dálkasiidda diabetesa geažil. Álbmotlaš dutkamušain stuorámus oassi diabetesdáhpáhusain lea 2-tiippa diabetes, man livččii sáhtán ovddalgihtii eastadit ja dikšut rivttes biepmuin ja dainna ahte lihkada doarvá.

Sierravuodustusaiguin buhttenvuloš dálkasiidda ásmá geažil vuoigadahtton 40–64 -jáhkásaččat leat Lappis stuorát oassi go oppa riikka dásis. Ohcejogas nissoniid oassi lea erenomáš allat, muhto albmáid oassi lea vuolit go Lappi veardádallanguovlluin.

Tabella 32. Sierravuodustusaiguin buhttenvuloš dálkasiidda čierggesváibmosuotnadávdda geažil vuogadahtton 40–64 -jáhkašat, % vástideaddjiahkášaš veahkadagas (ind. 1823)

		2011	2012	2013	2014	2015	2016
Oppa riika	albmát	3,3	3,2	3,1	3	2,9	2,9
	nissonat	0,9	0,9	0,8	0,8	0,8	0,8
	oktiibuot	2,1	2	2	1,9	1,8	1,8
Lappi (HE 15/2017 vp)	albmát	4,5	4,4	4,2	4,1	4	4
	nissonat	1,3	1,3	1,2	1,2	1,2	1,2
	oktiibuot	2,9	2,8	2,8	2,7	2,6	2,6
Eanodat	albmát	6	5,7	5	5,2	4,9	4,7
	nissonat	1,6	1,1	1,3			0
	oktiibuot	3,9	3,5	3,2	3,1	2,7	2,5
Anár	albmát	4,5	4,3	4,1	4	3,9	3,8
	nissonat	1,3	1,3	1,2	1,4	1,2	1,3
	oktiibuot	3	2,9	2,8	2,8	2,6	2,6
Ohcejohka	albmát	1,8	1,5	2,3	2,4	1,9	2,4
	nissonat						
	oktiibuot	1,2	1	1,5	1,5	1,3	1,5

Tabealla 33. Sierravuodustusaiguin buhttenvuloš dálkasiidda varradeaddodávdda geažil vuogadahtton 40–64 -jahkásaččat, % vástideaddjiahkášaš veahkadagas (ind. 1820)

		2011	2012	2013	2014	2015	2016
Oppa riika	albmát	11,3	10,7	10,2	9,5	8,9	8,4
	nissonat	9,3	8,7	8,2	7,6	7	6,5
	oktiibuot	10,3	9,7	9,2	8,6	8	7,4
Lappi (HE 15/2017 vp)	albmát	13,2	12,7	12,3	11,8	11,3	10,8
	nissonat	12,1	11,6	11	10,6	10	9,5
	oktiibuot	12,7	12,2	11,7	11,2	10,7	10,1
Eanodat	albmát	9,7	8,6	8,5	7,2	6,3	6,6
	nissonat	11,2	10,3	9,4	9,2	8	7
	oktiibuot	10,4	9,4	8,9	8,2	7,1	6,8
Anár	albmát	11,1	11	10,3	10,9	10,4	10
	nissonat	11,5	10,9	10	10	9,9	8,8
	oktiibuot	11,3	11	10,2	10,5	10,2	9,4
Ohcejohka	albmát	13,2 (36 st)	13,2	11,5	12,7	12,4	12,6 (32 st)
	nissonat	13,3 (32 st)	10,8	9,6	10,3	9,2	8,9 (18 st)
	oktiibuot	13,3 (68 st)	12,1 (60 st)	10,6 (51 st)	11,6 (53 st)	11 (51 st)	11 (50 st)

Tabealla 34. Sierravuodustusaiguin buhttenvuloš dálkasiidda diabetesa geažil vuoigadahtton 40–64-jahkásaččat, % vástideaddjiahkásaš veahkadagas (ind. 1802)

		2011	2012	2013	2014	2015	2016
Oppa riika	albmát	6,5	6,8	7,1	7,4	7,6	7,7
	nissonat	4,3	4,5	4,7	4,9	5	5,1
	oktiibuot	5,4	5,7	5,9	6,1	6,3	6,4
Lappi (HE 15/2017 vp)	albmát	6,8	7,4	7,6	8	8,3	8,7
	nissonat	4,3	4,7	4,8	5,2	5,5	5,8
	oktiibuot	5,6	6,1	6,3	6,6	6,9	7,3
Eanodat	albmát	8,3	8,6	8	8,2	9,1	9,7
	nissonat	7,3	7,2	7,3	7,2	7,7	8,4
	oktiibuot	7,8	7,9	7,7	7,8	8,5	9,1
Anár	albmát	6	6,7	6,7	7,5	7,5	7,9
	nissonat	3,9	4	4,2	4,7	5,4	5,1
	oktiibuot	5,1	5,4	5,5	6,2	6,5	6,6
Ohcejohka	albmát	3,7	6	6,1	7,5	8,1	8,3
	nissonat	4,2	3	3,7	3,9	4,4	4,5
	oktiibuot	3,9 (20 st)	4,6 (23 st)	5 (24 st)	5,9 (27 st)	6,5 (30 st)	6,6 (30 st)

Tabella 35. Sierravuodustusaiguin buhttenvuloš dálkasiidda diabetesa geažil vuoigadahtton 40 jagi deavdán olbmot, % vástideaddjiahkásaš veahkadagas (ind. 683)

		2011	2012	2013	2014	2015	2016
Oppa riika	albmát	9,3	9,9	10,5	11	11,4	11,8
	nissonat	7,1	7,6	8	8,4	8,7	9
	oktiibuot	8,2	8,7	9,2	9,6	10	10,3
Lappi (HE 15/2017 vp)	albmát	9,8	10,5	11,2	11,8	12,3	13
	nissonat	7,9	8,4	8,7	9,1	9,6	9,9
	oktiibuot	8,8	9,4	9,9	10,4	10,9	11,4
Eanodat	albmát	8,5	8,7	9	10	10,8	11,4
	nissonat	10,9	11,2	11,9	12	12,8	12,9
	oktiibuot	9,6	9,9	10,4	11	11,8	12,1
Anár	albmát	9,3	9,7	10	10,5	10,6	11,1
	nissonat	7,4	7,4	7,8	8,2	8,5	8,5
	oktiibuot	8,4	8,6	9	9,4	9,6	9,9
Ohcejohka	albmát	4,5	5,6	6,5	7,6	9,4	9,6
	nissonat	6,7	7,3	7,5	7,6	8,1	8,5
	oktiibuot	5,5 (45 st)	6,4 (52 st)	7 (56 st)	7,6 (60 st)	8,8 (70 st)	9,1 (72 st)

Tabella 36. Sierravuodustusaiguin buhttenvuloš dálkasiidda ásmá geažil vuoigadahtton 40–64 - jahkásaččat, % vástideaddjiahkásaš veahkadagas (ind.1807)

		2011	2012	2013	2014	2015	2016
Oppa riika	albmát	4	4	4,1	4,2	4,3	4,4
	nissonat	6	6,1	6,3	6,4	6,6	6,7
	oktiibuot	5	5,1	5,2	5,3	5,4	5,5
Lappi (HE 15/2017 vp)	albmát	4,9	5	5,1	5,3	5,5	5,7
	nissonat	7,3	7,5	7,8	8	8,2	8,5
	oktiibuot	6,1	6,2	6,4	6,6	6,8	7,1
Eanodat	albmát	5,6	5	5,8	5,7	6,3	6,3
	nissonat	6,5	8,2	8,1	8,3	7,7	7,3
	oktiibuot	6	6,5	6,9	7	7	6,8
Anár	albmát	5,7	5,6	5,7	5,6	5,9	6,4
	nissonat	8,2	8,4	8,9	8,7	9,1	9,4
	oktiibuot	6,9	6,9	7,2	7,1	7,4	7,8
Ohcejohka	albmát	7	6	4,2	4,4	5	4,7
	nissonat	9,6	10	9,6	11,3	12,6	11,9
	oktiibuot	8,2	7,8	6,7	7,5	8,4	7,9 (36 st)

Duvdda- ja lihkadanorgánaid buozalmasat

Duvdda- ja lihkadanorgánaid sihke čanasgođđosiid buozalmasaid geažil bargonávccahisvuodaealáhaga oažžu olbmuid oassi 16–64 -jahkásaččain lea Ohcejogas vehá alladut go oppa riikkas. Ossodat lea bisson seamma dásis jagi 2011 rájes. Lađasleasmmi geažil sierravuodustusaiguin buhttenvuloš dálkasiidda vuoigadahtton olbmuid oassi 40–64 -jahkásaččain lea oppa riikka ektui vuolit dásis. Nissoniid oasil diehtu ii leat oažžumis.

Bárttit

Doaktára árvvoštallama mielde bárttit leat gielddas hui dábálaččat. Bárttiid dábálašvuoda govvideaddji statistihkkadiehtu ii leat jur oažžunláhkai Ohcejoga gieldda oasil (Sotkanet-bálvalusa bárttiid govvideaddji statistihkain ollu jahkásaš molsašuddan dahje diehtu ii leat). Ohcejoga gieldda bárteindeaksa lea goit okta riikka alimusain, mii govvida bárttiid eará riikka ektui stuorát mearkkašumi veahkadaga jámolašvuhtii, bargonávccahisvuhtii ja eallima láhkái sihke dearvvasvuodafuolahusa goluide. Oppa riikka dásis bárteindeaksa lea buorránan 2000-logu álggu rájes, muhto Lappi guovllus ja Ohcejoga gielddas ovdáneapmi lea leamaš nuppe gežiid. Ohcejoga bárteindeaksa gullá oppa riikka alimusaide. (Gč. bárteindeavssa guđege gieldda dieđuid omd. http://www.terveytemme.fi/sairastavuusindeksi/2014/kunnat_html/atlas.html?select=091&indicator=i0, čujuhuvvon 12.12.2017.)

Boras

Borasbuohccáivuodas ja -jámolašvuodas eai leat oažžumis Ohcejoga guoski dieđut. Anáris borasindeaksa lea sakka vuolit go oppa riikkas, muhto Anára lohku ii čájjet Ohcejoga dili. Dutkamušain lea fuomášuvvon ahte sámeveahkadaga borasjámolašvuolta lea vuolit go vuodđoveahkadagas (gč. omd. Leena Soinen 2015: The health of Finnish Sami in light of mortality and cancer pattern).

Tabella 37. Duvdda- ja lihkadanorgánaid sihke čanasgođđosiid buozalmasaid geažil bargonávccahisvuodaealáhaga oažžu olbmot, % 16 - 64-jahkásaččain (ind. 682)

		2011	2012	2013	2014	2015	2016
Oppa riika	albmát	1,6	1,5	1,5	1,4	1,3	1,2
	nissonat	1,9	1,8	1,7	1,6	1,5	1,4
	oktiibuot	1,8	1,7	1,6	1,5	1,4	1,3
Lappi (HE 15/2017 vp)	albmát	2,6	2,5	2,4	2,3	2,1	2
	nissonat	2,5	2,4	2,3	2,3	2,2	2,1
	oktiibuot	2,5	2,5	2,4	2,3	2,2	2
Eanodat	albmát	2,6	2,8	2,7	2,2	2,1	2,3
	nissonat	2	1,9	1,8	1,8	1,7	1,7
	oktiibuot	2,3	2,4	2,2	2	1,9	2
Anár	albmát	3,5	3	2,6	2,8	2,7	2,5
	nissonat	2,6	2,5	2,4	2,3	2,3	2
	oktiibuot	3,1	2,8	2,5	2,6	2,5	2,3
Ohcejohka	albmát	1,4	1,7	1,5	1,5	1,5	1,8
	nissonat	2,4	2,3	1,5	2,5	2,2	1,6
	oktiibuot	1,9	2	1,5	1,9	1,8	1,7

Mielladearvvasvuohta

Psyhkalaš buresveadjima oasil erenomáš fuopmášupmi guoská nissoniid mielladearvvasvuođavuđot buohcanerettoriid alla ossodahkii ja mielladearvvasvuođa ja láhttema headuštusaid geažil bargonávccahisvuođaealáhaga oažžu 25 - 64-jahkásaš albmáid alla ossodahkii (oppa riikka ja veardádallanguovlluid ektui lohku lea mearkkašahtti allat). Nissoniid mielladearvvasvuođavuđot buohcanerettoriidat leat lassánan jagi 2013 rájes. Albmáid mielladearvvasvuođa ja láhttema headuštusaide vuođđuduvvi bargonávccahisvuođaealáhagat leat geahppánan jagi 2011 rájes, muhto ossodat lea ain mearkkašahtti allat. Duođalaččat ovdánanhálttiin ii kánske goit sáhte hállat, dasgo veahkadatvuođđu lea unni, ja nuppástusat sáhttet bohtit ovttaskas dáhpáhusain.

Sierravuođustusaiguin buhttenvuloš depreššuvdna- ja psykosadálkasiidda vuoigadahtton olbmuid ossodat jagis 2016 lea hui lahka oppa riikka dási. Ovdal depreššuvdnadálkkodemiid ossodat lei uhcit go oppa riikkas ja psykosadálkkodemiid fas alladut. Nuppástusat eai goit vealttakeahtta govvit njuolga veahkadaga buresveadjima, dasgo nuppástusat sáhttet bohtit buohccáivuoda nuppástusain, dikšui ohcalanvugiin dahje dikšunvugiid nuppástusain, dahje buot dáin. Dáid indikáhtoriid galgáge guorahallat guhkit áigodagas ja maiddái vásáhusdihtui vuođđuduvvamiin čuoovvovaš viiddes buresveadjinčilgehusas.

Gárrenávdnasiid geavaheami ja hehttehusaid mihtideapmái ii gávdno statistihkkadiehtu iige gárrenávdnasiid hehttehusaid dábálašvuođa analyseremii hutkojuvvon čoavddus dearvvasvuođadoaimma jearahallamisge. Sihke dearvvasvuođadoaimma, sosiáladoaimma ja skuvlla jearahallamiin gávnnavuvui, ahte gárrenávdnasiidda laktáseaddji váttisvuođat leat, muhto daid mihtideapmi lea váttis.

Tabella 38. Mielladearvvasvuoda ja láhttema headuštusaid gežil bargonávccahisvuodaealáhaga oažžu 25 - 64-jahkásaččat, % vástideaddjiahkásaš veahkadagas (ind. 2422)

		2011	2012	2013	2014	2015	2016
Oppa riika	albmát	3,8	3,8	3,7	3,6	3,6	3,5
	nissonat	3,8	3,8	3,7	3,7	3,6	3,5
	oktiibuot	3,8	3,8	3,7	3,7	3,6	3,5
Lappi (HE 15/2017 vp)	albmát	5	4,9	4,9	4,7	4,6	4,6
	nissonat	4,8	4,8	4,8	4,6	4,5	4,5
	oktiibuot	4,9	4,9	4,8	4,7	4,6	4,5
Eanodat	albmát	3,1	3,2	3,1	2,9	3	3,2
	nissonat	4,6	4,9	4,6	4,7	4,6	4,6
	oktiibuot	3,8	4	3,8	3,8	3,7	3,8
Anár	albmát	4	4,1	4	4	4,2	4,1
	nissonat	3,7	4,2	4,3	4,2	4,4	3,9
	oktiibuot	3,9	4,1	4,2	4,1	4,3	4
Ohcejohka	albmát	5,5	5,5	5,8	5,1	4,9	4,3
	nissonat	3,3	3,1	3,3	2,4	2,1	2,4
	oktiibuot	4,4 (31 st)	4,4 (30 st)	4,6 (31 st)	3,9 (25 st)	3,7 (24 st)	3,4 (22 st)

Tabella 39. Mielladearvvasvuodavuđđosaččat buohcanbeaiveruđa ožžon 25 - 64-jahkásaččat, % vástideaddjiahkásaččain (ind. 2345)

		2011	2012	2013	2014	2015	2016
Oppa riika	albmát	1,3	1,3	1,2	1,2	1,2	1,2
	nissonat	2,5	2,5	2,4	2,5	2,5	2,5
	oktiibuot	1,9	1,9	1,8	1,9	1,8	1,9
Lappi (HE 15/2017 vp)	albmát	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3
	nissonat	2,6	2,8	2,5	2,7	2,6	2,7
	oktiibuot	1,9	2,0	1,8	2,0	1,9	2,0
Eanodat	albmát		0,9				1,1
	nissonat		2,6				2,1
	oktiibuot	1,3	1,7	1,0	0,9	0,9	1,6
Anár	albmát	1,4	1,3	1,0	1,5	1,1	1,0
	nissonat	3,1	2,9	1,9	2,6	2,2	2,1
	oktiibuot	2,2	2,0	1,4	2,0	1,6	1,5
Ohcejohka	albmát	1,9	0,0	1,7	1,4	1,7	1,7
	nissonat	3,0	2,2	3,6	3,7	4,9	6,2
	oktiibuot	2,4	1,0	2,5	2,5	3,1 (20 st)	3,7 (24 st)

Ohcejoga gieldda bargoveaga bargoburesveadjin

Ohcejoga gieldda bargiide dahkkojuvvui vuosttas bargoburesveadjin jearahallan giđđat 2016. Jearahallamii vástidii 67,9 % (89 st) bargoveagas. Vástádusproseanta molsašuttai hálldahusgottiid mielde. Dán oktavuođas buktojuvvojit ovdan buot vástádusain dušše eanemus mearkkašahtti áššit.

- Jearahallama vuodul bargit leat čatnasan bargui ja vásihit ahte sii leat dárbbášlaččat. Stuorámus oassi almmuhii ahte bargomotivašuvdna lea buorre ja sii vásihedje ahte sin bargu lea mearkkašahtti.

- Measta viđátoassi vástideaddjiin vásihii, ahte sin bargu ii adnojuvvo árvvus ja spesiálačehppodat ii válđojuvvo doarvái vuhtii. Ráhpadis goalmátoassi vástideaddjiin vásihii, ahte bargovuoigŋa lea ovdagáttolaš ja doallá ovddežis gitta.

- Gávccis vástideaddjiin lea vásihan barggustis vuoiŋŋalaš veahkaválddi ja givssideami.

-Stuorámus ovddidanáššin jearahallama vuodul bohte ovdan bargui oahpásmahttin, vuorováikkuhussii, dieđiheapmái ja gulahallamii sihke barggu vuoiŋŋalaš noađuhuvvamii laktáseaddji áššit.

Jearahallama bohtosiid vuodul áššiide, mat dárbbášit ovddideami, leat dahkkon dalán doaibmabijut ee. iešguđetlágan skuvlemiiguin. Ovddidandoaibmabijuid ulbmilin lea ain dorvvolut ja skihkalut bargosearvvuš. Bargoburesveadjima čuovvunjearahallan čađahuvvo giđa 2018 áigge.

1.2.4 AHKEOLBMOT

Demografia

Jagis 2016 gielddas ledje 142 badjel 75-jahkásačča, ja 313 60-74 -jahkásačča. Veahkadateinnostusa mielde badjel 75-jahkásaččaid mearri bohtá leat measta guovttegeardásaš dálá dili ektui jagis 2040. Badjel 75-jahkásaččain sámegielagat leat badjel guokte geardde eanet go suomagielagat. Sámegielagiid ossodat sáhtta leat stuorátge, dasgo oassi sámegielagiin sáhtta leat statistihkkaguovddáža statistihkain merkejuvvon eatnigielaset dáfus suomagielagin. Oppa riikka ja Lappi ektui stuorát oassi ahkeolbmuid orru Ohcejogas ruovttustis. Oktoorru badjel 65-jahkásaččaid oassi lea lassáneamen. Ahkeolbmuid oktonasvuoda vásáhusas ii leat sierra dahkkon čielggadus, muhto oassin agáiduvvan veahkadaga doarjunplána gárvvisteami Ohcejoga gielddas 2014–2016 čađahuvvojedje jearahallamat, main ahkeolbmuid buresveadjima hedjodahkan badjánedje ee. oktonasvuolta, oapmahaččaid ássan guhkkinn, guhkes gaskkat, uhcánaš almmolaš johtolat ja gallestallankultuvrra geahppáneapmi (Plána agáiduvvan veahkadaga doarjuma várás Ohcejoga

[http://www.sosiaalikallega.fi/hankkeet/ikaihminen toimijana/toimintaa-kunnissa-ja-](http://www.sosiaalikallega.fi/hankkeet/ikaihminen_toimijana/toimintaa-kunnissa-ja-)

[kuntayhtymissa/vanhussuunnitelmat/utsjoki_vanhussuunnitelma_2014_2016,](#)

čujuhuvvon

15.12.2017.)

Tabella 40. Ohcejoga agáiduvvan veahkadat, mearri 2016	Ahkeluohkká	Veahkadat oktiibuot	Suomagielat	Sámegielat
Sohkabealit oktiibuot	60 - 64	120	58	58
	65 - 69	112	64	48
	70 - 74	81	40	40
	75-	142	45	96
Albmát	60 - 64	62	31	30
	65 - 69	65	34	31
	70 - 74	39	19	20
	75-	68	18	49
Nissonat	60 - 64	58	27	28
	65 - 69	47	30	17
	70 - 74	42	21	20
	75-	74	27	47

Tabealla 41. Ohcejoga veahkadateinnostus jagiide 2020 - 2040

	2020	2030	2040
65 - 74	253	242	201
75 - 84	127	206	205
85 -	45	68	116
Oktiibuot	425	516	522

Gáldu: Plána agáiduvvan veahkadaga doarjuma várás Ohcejoga gielddas 2014 - 2016, s.5. Oažžumis čujuhusas http://www.sosiaalikallega.fi/hankkeet/ikaihminen_toimijana/toimintaa-kunnissa-ja-kuntayhtymissa/vanhussuunnitelmat/utsjoki_vanhussuunnitelma_2014_2016, čujuhuvvon 15.12.2017.

Tabealla 42. 65 jagi deavdán olbmuid ovtta heakka ássangottit, % vástideaddjiahkásaččaid ássangottiin (ind. 391)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Oppa riika	50,4	50,2	50,1	50,1	50,2	50,3
Lappi (HE 15/2017 vp)	48,1	48,1	48,3	48,5	48,8	49,1
Eanodat	43,6	41,8	43,5	45	45,2	44,7
Anár	43,9	43,4	44,6	44,9	45,3	45,4
Ohcejohka	41,6	42	42,6	44,4	44,5	47,2

Tabella 43. Ruovttus ássi 75 jagi deavdán olbmot, % vástideaddjiahkásaš veahkadagas (Ind. 1570)

		2011	2012	2013	2014	2015
Oppa riika	albmát	93	93	93	93	93
	nissonat	88	88	89	89	89
	oktiibuot	90	90	90	91	91
Lappi (HE 15/2017 vp)	albmát	93	93	93	93	93
	nissonat	88	88	88	88	89
	oktiibuot	90	90	90	90	91
Eanodat	albmát	99	88	83	84	88
	nissonat	99	88	87	91	88
	oktiibuot	99	88	85	87	88
Anár	albmát	92	93	94	93	93
	nissonat	85	86	86	85	84
	oktiibuot	88	89	90	89	88
Ohcejohka	albmát	92	97	96	99	94
	nissonat	88	91	92	97	92
	oktiibuot	90 (116 kp)	94 (127st)	94 (125st)	98 (137st)	93 (130st)

Boahtodássi

Iežas ealáhaga oažžu olbmuid ollesealáhagat Ohcejogas leat Lappi gaskaárvvu dásis, muhto vuolibut go oppa riikkas gaskamearálaččat. Áigáiboahtindoarjaga ožžon badjel 65-jahkásaččaid oassi lea alladut go oppa riikka ja Lappi dásis, muhto dát sáhtá boahtit ovttaskasdáhpáhusain, alla liggengoluin ded. Ahkeolbmuid boahtodási ja duodalaš vejolašvuodaid ja návccaid oheat dárbbu mielde áigáiboahtindoarjaga berre čuovvut, dasgo áigáiboahtindoarjaga ohcan lea sirdásan gielddas Áel:ii (Kela) jagi 2017 álggus. Sirdin sáhtá váttásmahttit ahkeolbmuid ohcaleami maŋimuš vejolaš áigáiboahtindorvvu biirii. Dievas álbmotealáhaga oažžu olbmuid oassi lea goit geahppánan jagi 2011 rájes, mii sáhtá govvidit dan ahte agáiduvvan veahkadaga boahtodási lea buoret go ovdal.

Tabealla 44. Gaskamearálaš ollesealáhagat, iežas ealáhaga oažžu olbmot, eur/mb (ind. 2428)						
	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Oppa riika	1401	1474	1538	1579	1606	1626
Lappi (HE 15/2017 vp)	1326	1391	1447	1482	1505	1520
Eanodat	1178	1244	1308	1340	1363	1372
Anár	1373	1428	1487	1507	1532	1544
Ohcejohka	1324	1394	1447	1472	1501	1538

Tabella 45. Dievas álbmotealáhaga ožžon 65 jagi deavdán olbmot, % vástideaddjiahkásaš veahkadagas (ind. 313)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Oppa riika	3,2	2,8	2,6	2,4	2,3	2,1
Lappi (HE 15/2017 vp)	2,4	2,2	2	2	1,8	1,8
Eanodat	4,5	3,5	3,1	2,9	2,2	1,9
Anár	3,3	3,2	2,5	2,3	2,2	2
Ohcejohka	3,7	2,8	2,5	2,1	1,5	1,5

Tabella 46. Áigáibohtindoarjaga ožžon 65 jagi deavdán olbmot, % vástideaddjiahkásaš veahkadagas (ind. 3559)

	2011	2012	2013	2014	2015
Oppa riika	1,5	1,4	1,4	1,5	1,6
Lappi (HE 15/2017 vp)	1,3	1,3	1,4	1,4	1,6
Eanodat	3,2	3	2,9	3,1	3,5
Anár	1	1,1	1,5	1,4	2,2
Ohcejohka	4,7	4,1	2,8	2,4	3,3

Dearvvasvuohta

Sierravuodustusaiguin buhttenvuloš dálkasiidda vuoigadahtton badjel 65-jahkásaččaid oassi Ohcejogas lea vuolit go oppa riikkas ja veardádallanguovlluin. Jagiid 2011–2016 ovdáneapmi orru leamen dakkár, ahte agáiduvvan veahkadaga dearvvasvuođadilli lea buorránan, muhto dan ferte tulkot hui várrugasat heajos veahkadatvuođu ja oanehis áigodaga geažil. Dálkasiid sierravuodustusaiguin buhttenvulošvuođa vuođul buozalmasaid dihttomis agáiduvvan veahkadagas sáhtta árvoštallat, ahte Ohcejogas sáhtta leat eará guovlluid ektui

- albmáin eanet lađasleasmi,
- goappaš sohkabeliin uhcit čierggesváibmosuotnadávda,
- ja nissoniin alladut varradeaddu (ja albmáin vuollegut).

Depreššuvdnadálkasiin sierrabuhtadusa ožžon badjel 65-jahkásaččaid ossodat lea oppa riikka ja Lappi ektui vuolit, ja ossodat lea luoitán jagi 2011 rájes goappaš sohkabeliin (nuppe dáfus ollu jahkásaš molsašuddan). Psykosa geažil sierravuodustusaiguin buhttenvuloš dálkasiidda vuoigadahtton olbmuid ossodat lea vehá alladut oppa riikka ektui, erenomážit albmáid ossodaga geažil.

Alzheimerá dávdáda geažil sierravuodustusaiguin buhttenvuloš dálkasiidda vuoigadahtton olbmot leat Ohcejogas uhcit ossodat go oppa riikkas ja Lappi guovllus.

Tabella 47. Sierravuodustusaiguin buhttenvuloš dálkasiidda vuoigadahtton 65 jagi deavdán olbmot, % vástideaddjiahkásaš veahkadagas (ind. 236)

		2011	2012	2013	2014	2015	2016
Oppa riika	albmát	62,1	63,2	62,7	62,3	62,1	62,1
	nissonat	61,4	63,1	62,4	61,7	61,2	60,9
	oktiibuot	61,7	63,2	62,6	62	61,6	61,4
Lappi (HE 15/2017 vp)	albmát	65,4	66,4	65,8	65,1	64,6	64,4
	nissonat	65,8	67,3	66,3	65,6	65,1	64,7
	oktiibuot	65,6	66,9	66,1	65,4	64,9	64,6
Eanodat	albmát	59,2	62,4	64,3	65	63,4	62,4
	nissonat	67,7	65,3	63,7	62,9	62,1	60,6
	oktiibuot	63,4	63,8	64	64	62,8	61,5
Anár	albmát	62,5	63,5	62,2	59,8	60,3	60,1
	nissonat	65,5	65,9	65,9	65,1	64,5	63,8
	oktiibuot	64	64,7	64,1	62,5	62,3	61,9
Ohcejohka	albmát	52,3	50,9	50,6	51,5	51,2	52,6
	nissonat	54,8	58,7	56,7	55,2	54	52,8
	oktiibuot	53,5	54,7	53,5	53,3	52,6	52,7

Tabealla 48. Sierravuodustusaiguin buhttenvuloš dálkasiidda reumáhtalaš lađasvuolšši (lađasleasmi) geažil vuoigadahtton 65 jagi deavdán olbmot, % vástideaddjiahkásaš veahkadagas (ind. 2430)

		2011	2012	2013	2014	2015	2016
Oppa riika	albmát	2,9	2,9	2,9	2,9	3	3
	nissonat	5	5	5	5	5,1	5,1
	oktiibuot	4,1	4,1	4,1	4,1	4,2	4,2
Lappi (HE 15/2017 vp)	albmát	2,9	2,9	3	3,1	3,1	3,2
	nissonat	5,4	5,4	5,5	5,6	5,6	5,7
	oktiibuot	4,3	4,3	4,4	4,4	4,5	4,6
Eanodat	albmát	2,6	3	3,2	3,8	4,3	3,7
	nissonat	7,5	7,1	7	7,5	6,6	7,6
	oktiibuot	5	5	5	5,5	5,4	5,6
Anár	albmát	3,3	3,3	3,7	3,6	3,3	3,3
	nissonat	4,1	4,7	5	5,2	5,1	5,7
	oktiibuot	3,7	4	4,4	4,4	4,2	4,4
Ohcejohka	albmát	7,2	5,5	5,4	5,4	5,4	4,7
	nissonat	2,7	2,6	4,5	4,3	3,7	3,7
	oktiibuot	5	4,1	4,9	4,8	4,5	4,2

Tabealla 49. Sierravuodustusaiguin buhttenvuloš dálkasiidda čierggesváibmosuotnadávdda geažil vuogidahtton 65 jagi deavdán olbmot, % vástideaddjiahkásaš veahkadagas (ind. 1822)

		2011	2012	2013	2014	2015	2016
Oppa riika	albmát	19,1	18,4	17,8	17,3	16,9	16,5
	nissonat	12,1	11,4	10,7	10,2	9,7	9,3
	oktiibuot	15	14,3	13,7	13,2	12,8	12,4
Lappi (HE 15/2017 vp)	albmát	23,5	22,6	21,7	20,9	20,2	19,7
	nissonat	16,6	15,7	14,9	14,2	13,4	12,7
	oktiibuot	19,7	18,8	17,9	17,2	16,5	15,9
Eanodat	albmát	20,9	22,3	22,2	22,1	21,3	21,1
	nissonat	20,4	18,9	16,9	15,5	15	13,6
	oktiibuot	20,7	20,6	19,7	19	18,2	17,4
Anár	albmát	20,4	19,7	19,2	18,1	18,1	18,1
	nissonat	16,4	15,7	14,9	14,5	13,9	12,4
	oktiibuot	18,4	17,6	17	16,4	16,1	15,3
Ohcejohka	albmát	15	13,5	12,5	13,2	14,3	12,9
	nissonat	10,3	9	8,3	7,4	6,1	6,1
	oktiibuot	12,7	11,3	10,5	10,3 (34 st)	10,3 (34 st)	9,6 (32 st)

Tabealla 50. Sierravuodustusaiguin buhttenvuloš dálkasiidda varradeaddodávdda geažil vuogidahtton 65 jagi deavdán olbmot, % vástideaddjiahkásaš veahkadagas (ind. 1821)

		2011	2012	2013	2014	2015	2016
Oppa riika	albmát	29,9	29,4	28,8	28,1	27,4	26,7
	nissonat	31,1	30,1	29,2	28,3	27,3	26,4
	oktiibuot	30,6	29,8	29	28,2	27,4	26,5
Lappi (HE 15/2017 vp)	albmát	31,3	31	30,5	29,8	29,2	28,6
	nissonat	35,3	34,8	33,7	32,8	32	30,8
	oktiibuot	33,6	33,1	32,3	31,4	30,7	29,8
Eanodat	albmát	23	25,2	24,4	23,8	24,7	21,5
	nissonat	31,7	30,1	29,4	29,1	29,1	27,5
	oktiibuot	27,3	27,6	26,8	26,3	26,8	24,5
Anár	albmát	27,2	27,2	26,9	26,1	25,9	24,7
	nissonat	37,2	36,8	35,4	34,2	32	30,9
	oktiibuot	32,3	32,1	31,2	30,1	28,9	27,7
Ohcejohka	albmát	24,8	23,3	20,8	19,8	19,6	18,1
	nissonat	31,5	32,3	30,6	28,2	28,8	29,4
	oktiibuot	28,1	27,7	25,5	23,9 (79 st)	24,2 (80 st)	23,7 (79 st)

Tabealla 51. Depreššuvdnadálkasiin buhtadusa ožžon 65 jagi deavdán olbmot, %
vástideaddjiahkásaš veahkadagas (ind. 690)

		2011	2012	2013	2014	2015	2016
Oppa riika	albmát	8,9	8,9	8,5	8,5	8,5	8,3
	nissonat	14,4	14,5	13,7	13,8	13,8	13,5
	oktiibuot	12,1	12,1	11,5	11,5	11,5	11,2
Lappi (HE 15/2017 vp)	albmát	7	7,1	6,7	6,7	6,6	6,6
	nissonat	11,7	11,6	10,8	10,9	11,1	11,2
	oktiibuot	9,6	9,6	8,9	9	9	9,1
Eanodat	albmát	4,2	4,5	5	5,4	7,7	9,1
	nissonat	7,5	8,2	7	8,5	8,4	7,2
	oktiibuot	5,8	6,3	5,9	6,8	8	8,2
Anár	albmát	5	6	4,8	5,3	5,4	6,6
	nissonat	10,6	9,9	9,1	9,1	8,8	8,1
	oktiibuot	7,8	8	7	7,2	7	7,3
Ohcejohka	albmát	4,6	7,4	5,4	4,2	6,5	4,7
	nissonat	12,3	12,9	10,8	8,6	9,2	8,6
	oktiibuot	8,4	10,1	8	6,4	7,9	6,6 (22 st)

Tabella 52. Sierravuodustusaiguin buhttenvuloš dálkasiidda psykosa geažil vuoigadahtton 65 jagi deavdán olbmot, % vástideaddjiahkásaš veahkadagas (ind. 408)

		2011	2012	2013	2014	2015	2016
Oppa riika	albmát	2,3	2,2	2,2	2,2	2,2	2,2
	nissonat	3,3	3,2	3,2	3,1	3,1	3,1
	oktiibuot	2,9	2,8	2,8	2,7	2,7	2,7
Lappi (HE 15/2017 vp)	albmát	2,5	2,4	2,3	2,3	2,3	2,4
	nissonat	3,2	3	2,9	2,8	2,8	2,8
	oktiibuot	2,9	2,7	2,6	2,6	2,6	2,6
Eanodat	albmát						
	nissonat						
	oktiibuot	3,2	3	3,1	2,6	2,4	2,3
Anár	albmát	2,9	2,8	2,3	2,2	2,2	2,2
	nissonat	2,3	2	1,9	2,2	2,4	2,5
	oktiibuot	2,6	2,4	2,1	2,2	2,3	2,4
Ohcejohka	albmát	3,9	3,1	3	3,6	3	4,1
	nissonat	4,8	4,5	2,5	2,5	2,5	2,5
	oktiibuot	4,3	3,8	2,8	3	2,7	3,3

Tabella 53. Sierravuodustusaiuin buhttenvuloš dálkasiidda alzheimera dávdá geažil vuogadahtton 65 jagi deavdán olbmot, % vástideaddjiahkásaš veahkadagas (ind. 4221)

		2011	2012	2013	2014	2015	2016
Oppa riika	albmát	4,6	4,6	4,6	4,3	3,9	3,4
	nissonat	7,2	7,3	7,2	6,8	6,3	5,6
	oktiibuot	6,1	6,1	6,1	5,8	5,3	4,7
Lappi (HE 15/2017 vp)	albmát	4,8	4,4	4,3	3,9	3,4	2,9
	nissonat	7,8	7,5	7	6,5	5,7	5,1
	oktiibuot	6,5	6,1	5,8	5,3	4,6	4,1
Eanodat	albmát	3,1	3,5	4,1	3,8	4,3	3,3
	nissonat	9,1	8,7	8	6,1	5,7	4,7
	oktiibuot	6,1	6	5,9	4,9	5	4
Anár	albmát	2,4	2,5	2,2	2,8	2,8	2,7
	nissonat	5	5,1	5,2	4,2	4,1	3,8
	oktiibuot	3,7	3,8	3,7	3,5	3,4	3,2
Ohcejohka	albmát	4,6	4,3	4,8	3,6	3,6	2,3
	nissonat	6,2	7,1	6,4	6,1	4,9	4,3
	oktiibuot	5,4	5,7	5,5	4,8	4,2	3,3

Bálvalusat

Beavttálmahtton bálvalusássama ovttat Dorvu válmmaštuvai jagis 2014, ja dat dievai dalán seaŋgaossodaga guhkesáiggeáššehasain, geat leat buoret ortnegis. Jagis 2015 beavttálmahtton bálvalusássamis leat leamaš 5 badjel 75-jahkásaš olbmo (3,6 % vástideaddji ahkásaš veahkadagas, indikáhtor 3261).

Ruoktobálvalusaid áššehasat leat measta buot ahkeolbmot. Bálvalusdárbbui váikkuhit guhkes gaskkat, vátna dilit ruovttuin, ja muhtun olbmui fulkkiid ássan guhkkin.

Stuorámuš golut ahkeolbmuid bálvalusain šaddet birrajándora fuolaatnima dárbbus. Birrajjándordivššus leat eanaš mánggaláhkai buohccit ja olbmot, geain leat uhcán doaibmanávccat ja geat leamašan vuos ássanbálvalusaid biires. Spesiálabuohccedivššu goluin stuorámuš oassi šaddá uhca mearis olbmui, geat dárbbasit ollu bálvalusaid. Sosiála- ja dearvvasvuodadoaimma goluid lassáneapmái lea váikkuhan maid jagis 2014 válmmaštuvvan Dorvu ja jagi 2015 loahpas vuodđuduvvon dikšunbarggu hoavdda virgi.

Seammás go agáiduvvan veahkadaga mearri lea sturron, de daid olbmuid mearri ja ossodat lea luoitán, geat leat sihke rabas- ja lágádusbálvalusaid biires. Daid olbmuid mearri, geat leat oapmahašdikšundoarjaga biires, lea bisson seamma dásis. Gažaldagas sáhtá leat nuppástus bálvalusdárbbus (= agáiduvvan veahkadaga buoret doaibmanákca ja iehčanas birgen), dahje nuppástus bálvalusaid fitnašuvvamis (=čavgan kriterat bálvalusa oazžumii dahje váddásabbon šaddan ohcanproseassa), goappašat dahkkit dahje miinu eará. Rabasbálvalusa jođiheaddji mielde bálvalusássamii leat vuordimin dušše 1-2 olbmo, ja ruokto- ja fievrridanbálvalusain eai addojuvvo jur ollege gildolaš mearrádušat (earet boahorájáid badjelmanni fievrridanbálvalusat). Juoganulágan veahkki geahččaluvvo álo addit doarjaga bivdi olbmuid ruktui. Oapmahašdikšundoarjaga mearreruđatge geavahuvvojit eanaš ollásit, ja vuodđodorvolávdegoddi lea dárbbu mielde juolludan lassemearreruđaid ruovttus ássama doarjumii. Lea nappo hui jáhkehahti, ahte agáiduvvan veahkadaga dearvvasvuolta ja doaibmanákca lea buorránan, ja danin bálvalusaid biires lea ain uhcit oassi ahkeolbmui.

Sámegielat bargit leat fitnašuvvan ruoktobálvalusaid beallái ja doaimmajođiheaddjin oktiibuot njeallje stuhka Sámedikki sierramearreruđain. Dearvvasvuodadoaimma jearahallamis bođii ovdan goit sámegielat bargoveaga váilun beavttálmahtton bálvalusássamis ja seaŋgaossodagas. Sámegielat bargoveaga váilun váikkuha sisdoalu dáfus vuorrováikkuhusa ja leahkima vugiide ja stiillaide, nu ahte ahkeolbmuid birrajándora fuolaatnima bálvalusat eai vealttakeahhtá kultuvrralaččat vástit

ássehasaid dárbbuid. Muitobuohcci ja earáid fuolaatnimis sorjavaš áššehas ii nákke ieš váikkuhit bálvalusaid sisdollui, baicce gieldda galggašii čájehit nannosabbot hálu bidjat resurssaid sámegeilatvuoda ja -kultuvrralašvuoda nannemii bálvalusbuvttadeamistis.

Dán buresveadjinčilgehusa gárvvisteapmái ii gávdnon geavahanláhkai ođđasut diehtu gieldda agáiduvvan veahkadaga vásihuvvon buresveadjimis, oktonasvuodas, oasálašvuodas, bálvalusduđavašvuodas dahje oapmahaččaid buresveadjimis go árvvoštallan, mii lea dahkkon jagis 2014 gárvvistuvvon agáiduvvan veahkadaga doarjuma plána olis čađahuvvon jearahallamiid vuodul. Vulobeale tabeallain lea ovdanbukton jearahallamiidda vuodđuduvvi njealjesuorggianalyisa, mii govvida ahkeolbmuid buresveadjima ja bálvalusaid kvalitehta ja doarváivuoda nana ja heajos beliid sihke boahttevuoda vejolašvuodaid ja áitagiid.

(Gáldu: Plána agáiduvvan veahkadaga doarjuma várás Ohcejoga gielddas 2014-2016, s. 6-7. Oažžumis čujuhusas http://www.sosiaalikollega.fi/hankkeet/ikaihminen_toimijana/toimintaa-kunnissa-ja-kuntayhtymissa/vanhussuunnitelmat/utsjoki_vanhussuunnitelma_2014_2016, čujuhuvvon 15.12.2017.)

Tabealla 54. Árvvoštallan agáiduvvan veahkadaga buresveadjimis Ohcejoga gielddas, 2014			
NANUSVUOĐAT	HEADJUVUOĐAT	VEJOLAŠVUOĐAT	ÁITAGAT
-servvolašvuoha ja ránnjáveahkki, - olbmuid dovdet, - dearvasvuoha ja sitkatvuoha, - nana sámi kultuvra, - buhtes áibmu ja luondu	- oktonasvuoha, - oapmahaččat guhkin, - viesut boaittoheale guovlluin, - guhkes gaskkat, - dorvvuhisvuoha, - gallestallankultuvrra geahppáneapmi, - veahki bivdin váttis, - šlundivuoha ja alkoholisma, - boahttevuoda ballu	- iešmearridanrievtti gudnejahttin, - váikkuhanvejolašvuodaid buorideapmi mearrádusdahkamis, - dikšundáhtuid kárten, - buhtes luonddus návddašeapmi	- árvvusatnima vátnivuoha, - ii gávdno čehppodat ávkkástallat ahkeolbmuid resurssaiguin, - muitinbuozalmasaid lassáneapmi, - oapmahašdikšáriid noađuhuvvan, - oktonasvuoda lassáneapmi

Tabealla 55. Árvvoštallan agáiduvvan veahkadaga bálvalusaid kvalitehtas ja doarváivuodas, 2014

NANUSVUOĐAT	HEADJUVUOĐAT	VEJOLAŠVUOĐAT	ÁITAGAT
- doaibmi vuodđobálvalusat, - Veahkke-Ásllat-doaibma, - buorit lihkadansajit ja eará asttuáiggefálaldat, - doavtteriáiggiid oažžun johtilit	- bargoveaga molsašuvvan, - hoahpuin ollašuttton ruoktobálvalusat, - ovddalgihtii eastadeaddji lihkanjoavkkuid vátnivuoha, - bargoveaga jurddašuvvugiin uhcán árvvusatnin, - kultuvrra ja giela oahppameahttunvuoha, - bálvalusain ii ávkkástallo báikkálaš kultuvrrain, - almmolaš johtolat uhcán, - ahkeluohkká-dárkkistusaid váilun	- bálvalusdárbbu kárten, - dieđiheami lasiheapmi, - ovddalgihtii eastadeaddji doaimma lasiheapmi, - bálvalusorganisašuvvna ođadeapmi, - bargoveaga skuvlemii investeren, - bargoveaga rekryteren, - ovttasbargu Norggain, - lágádusdivššu ođadeapmi	- ekonomalaš resurssaid fuotnáneapmi, - vátnivuoha dikšáriin, - bálvalusaid čohkiideapmi girkosiidii dahje gieldda olggobeallái, - doaibmameahttun ealáhusráhkadus, - viessovátnivuoha

Tabealla 56. Ruovttudikšunveahki, doarjjabálvalusaid dahje oapmahašdikšundoarjaga biires 65 jagi deavdán olbmot, % vástideaddjiahkásaš veahkadagas (ind. 317)

	2011	2012	2013	2014	2015
Oppa riika	25,7	24,7	24,5	24,1	23,1
Lappi (HE 15/2017 vp)	25,5	26,3	26	26,5	25,1
Eanodat	37,8	35,9	27,1	23,8	26,6
Anár	29	30,2	31,4	37,6	38,4
Ohcejohka	60,5 (182 st)	43,8 (140 st)	48,3 (158 st)	46,3 (155 st)	47,1 (157 st)

Tabealla 57. Oapmahašdikšundoarjaga 85 jagi deavdán divššohasat jagi áigge, %
vástideaddjiahkásaš veahkadagas (ind. 3506)

	2011	2012	2013	2014	2015
Oppa riika	6,1	6,2	6,5	6,3	6,8
Lappi (HE 15/2017 vp)	9,3	9,3	8,7	9,5	10,3
Eanodat	32,4	27,8	20,8	27,1	28
Anár	14,3	15,3	13	9,8	12,1
Ohcejohka	27,3	22,2	21,2	28,9	23,8

Tabealla 58. Ahkeolbmuid dábálaš bálvalusássama 75 jagi deavdán áššehasat 31.12., %
vástideaddjiahkásaš veahkadagas (ind. 3544)

	2011	2012	2013	2014	2015
Oppa riika	1,2	1,2	1,1	1	0,9
Lappi (HE 15/2017 vp)	1,3	1,1	1,1	0,9	1,1
Eanodat					
Anár					
Ohcejohka	7	7,4	7,5	4,3	4,3

Tabella 59. 75 jagi deavdán olbmot, geat leat boarrásiidsiiddain dahje guhkesáigge lágádusdivššus dearvvasvuodaguovddážiin, 31.12., % vástideaddjiahkásaš veahkadagas (ind. 3367)

	2011	2012	2013	2014	2015
Oppa riika	4,4	3,8	3,1	2,6	2,1
Lappi (HE 15/2017 vp)	3,3	2,9	2,7	2,4	2
Eanodat		13,1	14,3	12,2	11,7
Anár	3,5	3,4	2,1	1,6	1,3
Ohcejohka	10,1	5,9	6		3,6

1.2.5 BUOT AHKEJOAVKKUT

Veahkadaga dearvvasvuolta ja buohccáivuolta

Áel:a (Kela) ja THL:a buohccáivuodaindeavssat leat mángga statistihkka- ja registtardieđus čohkkejuvvon indikátorat, maiguin geahččaluvvo govvidit gieldda veahkadaga buohccáivuoda ja dearvvasvuodadili oppa riikka ektui. Ohcejoga gieldda oasil indeaksa sáhtta rievddadit olluge heajos veahkadatvuodu geažil, nu ahte indeavssaid berre guorahallat oppalaš ipmárdusa addi áššin ja váldit vuhtii maid indeavssaid feailamarginálaid (geahča THL:a buohccáivuodaindeavssaid oktan feailamarginálaiguin omd.

http://www.terveytemme.fi/sairastavuusindeksi/2014/kunnat_taulukot/report_Kunnat_890.html, čujuhuvvon 12.12.2017). Ohcejoga buohccáivuodaindeavssat leat lahka oppa riikka árvvu dahje vehá alladabbot. Nuba dáid vuodul lea váttis árvvoštallat, leatgo veahkadaga dearvvasvuodadilis erenomáš spiehkaseamit oppa riikka ektui.

Tabealla 60. Áel:a buohccáivuodaindeaksa*, ahkebuohtastahtton (ind. 184)						
	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Eanodat	111,2	112,8	115,7	104,5	103,3	109,5
Anár	104,8	104,3	105,7	109,5	110,4	114,9
Ohcejohka	98,5	96,2	103,7	106,7	102,4	94,9

*Áel:a buohccáivuodaindeaksa muitala guhtege Suoma gildii rehkenaston indeavssain, man dearvvas dahje buohcci veahkadat lea go veardida oppa riikka veahkadaga gaskaárvui (= 100). Áel:a Buohccáivuodaindeaksa vuodđuduvvá golmma statistihkkavariábelii: jámolašvuhtii, bargonávccahisvuodaealáhagas leahkki olbmuid ossodahkii bargoahkásaččain (16 - 64-jahkásaččat) sihke dálkasiid ja biebmobuktagiid buhtadusvuoigatvuodaid hálldašeaddjiid ossodahkii veahkadagas. Guhtege variábel lea buohtastahtton sierra riikka veahkadaga gaskaárvui, mii merkejuvvo loguin 100. Loahpalaš indeaksa lea golmma oasseindeavssa gaskaárvu.

Tabealla 61. THL:a buohccáivuodaindeaksa**, ahkebuohtastahtton (ind. 243)			
	2011	2012	2013
Oppa riika	103,5	102,2	100
Eanodat	94,2	89,7	88
Anár	111,9	104,3	105,8
Ohcejohka	100,3	105,8	114,7

**THL:a buohccáivuodaindeaksa govvida suomagiielddaid ja guovlluid veahkadaga buohccáivuoda go veardida oppa riikka dássái. Indeavssas leat váldon vuhtii čieža sierra buozalmasjoavkku ja njeallje sierra deattuhanperspektiivva. Indeavssa sisttisoallan buozalmasjoavkkut leat boras, čiergesváibmosuotnadávda, vuoigŋašvarrasuotnabuozalmasat, duvdda- ja lihkadanorgánabuozalmasat, mielladearvvasvuoda váttut, bárttit ja dementia. Indeavssas guđege buozalmasjoavkku dábálašvuolta deattuhuvvo dan vuodul, mii lea gv. buozalmasjoavkku mearkašupmi veahkadaga jámolašvuoda, bargonávccahisvuoda, eallima lági ja dearvvasvuodafuolahusa goluid dáfus.

Bálvalusvuogádat

Dearvasvuodadoaimma jearahallamii oassálastán olbmot ledje dan mielas, ahte smávva organisašuvnnas máŋggaámmátlaš ovttasbargu doaibmá bures. Áššehasaid dilit ja bálvalusdárbbut leat dieđus govttolaš bures ja daidda sáhtá reageret ovddalgihtii. Bálvalusaid olggobeallái ii báze jur oktage, dasgo servoša lahtut dovdet nubbi nuppi ja sis adnojuvvo fuolla. Ohcejoga gieldda heajos veahkadatvuodu ja guhkes gaskkaid geažil guovllus ii leat olus álgage priváhta dahje servviid bálvalusfálaldat ”lassedoarjjan”, nu ahte gieldda bálvalusbuvttadeapmái šaddá danin stuorát noađuhuvvan, ja bálvalusfálaldat lea gáržžit go stuorra veahkadatvuodu guovlluin.

Dearvasvuodadoaimma jearahallamis ságastallojuvvui maiddái das, ahte bálvalusaid fitnašuvvama ja leahkima lassin bálvalusat galget leat maiddái duođalaččat olahanmuttus. Bálvalus sáhtá leat virggálaččat fállun, muhto giela, kultuvrra, gaskka, hatti dahje oahpes bargoveaga geažil duođalaččat dakkár, ahte olmmoš ii mannu sivas sáhte dahje hálit bálvalusa biirii ohcalit. Smávva servošis olbmot leat dávjá gaskaneaset oahppásat, ja dat sáhtá váttásmahttit vuostávdímii ohcaleami, jos gažaldagas lea dakkár váttisvuolta, masa ii hálidivčče oahpes olbmos dahje fuolkkis veahki. Bálvalusat eai vealttakeahhtá maid vástit kultuvrralaččat dárbbu: Sámegeielatvuolta bálvalusain lea heajos vuodu alde, ja bálvalusvuogádat huksejuvvon suomaperspektiivva mielde. (Gč. omd. Heikkilä, Laiti-Hedemäki & Pohjola (2013): Saamelaisten hyvä elämä ja hyvinvointipalvelut. Oažžumis čujuhusas:

http://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/61822/Saamelaisten_hyv%C3%A4_elam%C3%A4_verkkoversiopdfA.pdf?sequence=6&isAllowed=y

Oasálašvuolta

Jienastanaktiivvalašvuolta gielddaválggain ja riikka válggain lea Ohcejogas alladut go veardádallanguovlluin. Dás ovddos buresveadjinčilgehussii laktojuvvo čuovvun maiddái jienastanaktiivvalašvuodas eanagotti válggain. Oasálašvuoda vásáhusa árvvoštallamis dušše beare jienastanaktiivvalašvuoda čuovvun lea goit hui gáržžes vuohki, nu ahte livččii dehálaš ahte gielda čohkkešii ovdamearkka dihte ovttas Sámedikkiin dieđu oasálašvuoda vásáhusas ja dan váikkuhusas

buresveadjimii ee. eanaoamastussii ja luondduriggodagaid geavaheapmái laktáseaddji guovlluviidosas ja álbmotlaš mearrádusdahkamis.

Gielddas lea čađahuvvon jagis 2017 ovtaveardásašvuohta- ja dáššeárvojearahallan, man vuodul sáhtta analyseret gieldalaččaid vásáhusa oasálašvuođas ja váikkuhanvejolašvuođain. Jearahallama bohtosat leat plánejuvvon almmustahttot Ohcejoga gieldda ovtaveardásašvuohta- ja dásseárvoplánas (plána hámus evttohuvvon váldostivrii dohkkehanláhkai juovlamánus 2017).

Suoma sámegeielagiid gielalaš vuoigatvuođaid ollašuvvan lea guorahallon ee. Sámebaromehteris jagis 2016. Publikašuvnna sáhtta lohkat čujuhusas http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/78941/OMSO_39_2016_Saamebaro_120s.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Tabella 62. Jienastanaktiivvalašvuohta riikkabeaiválggain (ind. 3077)	2007	2011	2015
Oppa riika	67,9	70,5	70,1
Lappi (HE 15/2017 vp)	66	67,5	69,1
Davvi-Lappi guovlogielda	65,8	66,2	68,4
Eanodat	62,3	65,4	68,2
Anár	64,5	64,3	68,9
Ohcejohka	68,7	71,7	72,7

Tabella 63. Jienastanaktiivvalašvuohta gielddaválggain, % (ind. 3076)	2008	2012
Oppa riika	61,2	58,3
Lappi (HE 15/2017 vp)	62,8	60,6
Davvi-Lappi guovlogielda	66,2	64,7
Eanodat	71	71,8
Anár	66,1	62,2
Ohcejohka	82,8	82,7

Dearvvasvuoda ovddidanaktiivvalašvuhta

Dearvvasvuoda ja buresveadjima lágádus čoaggá gielddain juohke jagi dieđuid sierra doaibmasurggiid buresveadjima ja dearvvasvuoda ovddidanbarggus ("hyte-bargu"). Bohtosat raporterejuvvojit TEAviisari.fi -fierbmebálvalusas. Bohtosat govvidit, man bures hyte-bargu lea integrerejuvvon organisašuvnnaid vuodđodoibmii. Ohcejoga gieldda dearvvasvuodaovddidanaktiivvalašvuhta lea bohtosiid mielde riikkaviidosaš dási ektui uhcit.

Resurssaid bidjan hyte-bargui lea dehálaš, vai veahkadaga buresveadjin lassánivččii ja sosiála- ja dearvvasvuoda fuolahusa goluid lassáneami sáhtášii caggat. Gieldda buresveadjin- ja dearvvasvuodaovddidanaktiivvalašvuodas lea dás ovddos maid njuolgo oktavuohta gieldda ekonomijai, dasgo sode- ja eanagoddeodastusa lassin gielddaid stáhtaossodagaide bohtá laktojuvvot ng. hyte-gerddon, nu ahte gieldda aktiivvalašvuhta buresveadjima ja dearvvasvuoda ovddideamis váikkuha gieldda oažžun stáhtaossodahkii.

Tabella 64. Dearvvasvuoda ovddidanaktiivvalašvuhta 2017	Ohcejohka	Oppa riika
Dearvvasvuoda ovddidanaktiivvalašvuhta	45	70
Gielddanjunnošat	31	79
Vuodđooahpahus	..	69
Logahatskuvlen	49	70
Ámmátlaš skuvlen	..	67
Lihkadeapmi	43	69
Vuodđodearvvasvuoda fuolahus	40	66
Ahkeolbmuid bálvalusat	60	73

Tabella 65. Dearvvasvuoda ovddidanaktiivvalašvuhta, Ohcejohka 2010 - 2017	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010
Dearvvasvuoda ovddidanaktiivvalašvuhta	45	48	47	50	49	46	33	15
Gielddanjunnošat	31	..	..	..	..	..	..	..
Vuodđooahpahas	..	..	..	..	62	..	52	..
Logahatskuvlen	..	49	..	..	..	61	..	..
Ámmátlaš skuvlen	..	..	..	..	..	..	..	..
Lihkadeapmi	..	43	..	40	..	44	..	15
Vuodđodearvvasvuodafuolahus	..	40	..	39	..	30	..	..
Ahkeolbmuid bálvalusat	..	..	..	60	..	..	..	..

(Gáldu: Dearvvasvuoda ovddidanaktiivvalašvuhta, Ohcejohka. Oažžumis čujuhusas:
www.teaviisari.fi, čujuhuvvon 8.12.2017.)

1.2.6 Čoahkkáigeassu

EKONOMIJA JA EALLINFÁPMU

Positiivvalaš áššit váldostivrabajis 2013 - 2016:

- Mánáid ja mánnabearrašiid ossodat lea bisson seamma dásis, ja ovtta váhnema bearrašiid ossodat lea luoitán.
- Ohcejoga ealihangorri lea buorránan jagi 2011 ektui.

Fuolat:

- Gieldda oktiirehkenaston nettogeavahangolut ja erenomážit sosiála- ja dearvvasvuodafuolahusa nettogeavahangolut ássi nammii leat lassánan jámma.
- Bargoahkásaš veahkadaga ossodat lea uhcon ja badjel 65-jahkásaččaid sturron. Veahkadahkii guoski fuolahangorri lea fuotnánan.
- Gieldda olmmošlohku lea geahppánan 53 ássiin jagi 2011 ektui.

Guovddáš gažaldagat, maid galgá váldit vuhtii mearrádusdahkamis ođđa váldostivrabajis:

- Mo hohkahit gildii bargoahkásaš veahkadaga, mii nannešii vearroboaduid?
- Mo sihkkarastit priváhta sektora guoddinnávcca?
- Mo botket jotkkolaš sode-goluid lassáneami?

MÁNÁT, NUORAT JA MÁNNABEARRAŠAT

Positiivvalaš áššit váldostivrabajis 2013 - 2016:

- Skuvlakuráhtora ollesáigásaš doaimma vuodđudeapmi.
- Ii jur skuvlagaskkalduvvan
- Terapevtalaš veahkki leamašan buorebut oažžumis.

Fuolat:

- Mánáid ja nuoraid oktonasvuohta.
- Gielddas dáhpáhuvvan fáhkkes jápmindáhpáhusaid váikkuhus mánáid ja nuoraid mielladearvvasvuhtii.
- Nuoraid jođihuvvon lihkadeapmi lea geahppánan.
- Gielalaš ja giliid gaskasaš sierraárvosašvuohta bálvalusain.
- Váttisvuodát, mat mánáide ja nuoraide šaddet lagašolbmuid alkoholageavaheamis.

Guovddáš gažaldagat, maid galgá váldit vuhtii mearrádusdahkamis ođđa váldostivrabajis:

- Mo lasihit jođihuvvon lihkadeami skuvlabeivviide?
- Mo oažžut bargiid bissut guhkit áigge mánáid ja nuoraid bálvalusain?
- Mo ollašuttit sámegeielat oahppifuolahusa ja sierramánáid bálvalusaid?

BARGOAHKÁSAČČAT

Positiivvalaš áššit váldostivrabajis 2013 - 2016:

- Ohcejogas bargguhisvuohta lassánan uhcibut ja lea vuolit dásis go veardádallanguovlluin, vaikkoge oppa riikka dásis bargguhisvuohta lea lassánan 2011 - 2016. Jagi 2014 rájes bargguhisvuohta lea geahppánišgohtán.

- Gielldda bargiin stuorra oassi vásiha, ahte sis lea buorre bargomotivašuvdna ja sii leat čatnasan bargui.

Fuolat:

- Mielladearvvasvuoda ja láhttema headuštusaid vuodul bargonávccahisvuodaaláhaga oazžu albmáid oassi lea allat (meari mielde 20-30 albmá).
- Váddásit bargguiduvvi albmáid oassi ja mearri leat alladat (meari mielde 30-35 albmá).
- Mielladearvvasvuodavuddosaččat buohcanbeaiveruđa ožžon nissoniid oassi loktanán jámma jagi 2012 rájes.
- Varradeaddodávda geahppánan, muhto ain dábálut go veardádallanguovlluin (erenomážit albmáin).
- Diabetes lassánan.

Guovddáš gažaldagat, maid galgá váldit vuhtii mearrádusdahkamis ođđa váldostivrabajis:

- Mo čielggadit váddásit bargguiduvvi (albmáid) bargonávcca ja bálvalusdárbbuid, ja sáhttágo sin máhccama rabas bargomárkaniidda doarjut?
- Diabetesa ja alla varradeattu dikšun ja ovddalgihtii eastadeapmi.
- Veahkadaga psykalaš buresveadjima, barggusceavzima ja mielladearvvasvuoda čuovvun ja riskkaide váikkuheapmi, sihke váikkuheaddji, ovddalgihtii eastadeaddji ja veajuiduhtti, kultuvrra vuhtiiváldi mielladearvvasvuoda- ja gárrenávnnasbarggu ordnen.
- Gárrenávdnasiid geavaheami ja hehttehusaid čuovvun ja ovddalgihtii eastadeaddji gárrenávnnasbarggu ollašuhttin.

AHKEOLBMOT

Positiivvaláš áššit váldostivrabajis 2013 - 2016:

- Veardádallanguovlluid ektui stuorát oassi ahkeolbmuid ássá iehčanasat ruovttustis.
- Ahkeolbmuid dearvvasvuodađilli ja doaibmanákca čájeha buorebun go veardádallanguovlluin.
- Ahkeolbmuid boahtodássi lea buorránan (seamma maidđái veardádallanguovlluin).
- Bálvalusvuogádat bastá vástidit bálvalusdárbbuide njuovžilit ja mánggaámmátlaččat.

Fuolat:

- Oktoorru ahkeolbmuid oassi lassáneamen, muhto ahkeolbmuid vásihan oktonasvuohhta ii leat čielggaduvvon.
- Ássan- ja birrajándorbálvalusain eai jur leat sámegielat bargit.

Guovddáš gažaldagat, maid galgá váldit vuhtii mearrádusdahkamis ođđa váldostivrabajis:

- Go agáiduvvan veahkadaga mearri lassána, lea jáhkehahti ahte maiddáái bálvalusdárbu lassána. Bálvalusat galget bastit vástidit dása vugiin, mii lea ávkkálaš ja goluid dáfus govttolaš.
- Leatgo sáme kultuvra ja gieldda demografalaš sárgosat váldon doarvái vuhtii boarrásiidbálvaluslága ja sosiálafuolahuslága heiveheamis?
- Mo oažžut lasi sáme gielat dikšunbargoveaga?

OASSI II: BOAHTTEVAŠ VÁLDOSTIVRABAJI PLÁNEN

2.1 Giellastrategiija

Ohcejoga giellastrategiija lea dohkkehuvvon gieldda váldostivrras 15.5.2017. Giellastrategiija višuvdna jahkái 2025 lea, ahte

"Ohcejohka lea sámiid árbevieruid gudnejahtti ja roahkkadit boahttevuhthii manni giella.

Gieldda eallinfámolaš giliin buvttaduvvojit bálvalusat sihke sáme- ja suomagillii.

Ohcejohka lea dovddus luondduealáhusainisguin, riikkaidgaskasaš ealáhusdoaimmainisguin sihke kultur- ja luondoturismabálvalusainisguin."

Strategalaš deattuhusat leat:

1. Suvdilis giellaekonomiija
2. Giella guovlun lea gilvonávccalaš ja eallinfámolaš
3. Ássit ožžot buriid bálvalusaid sáme- ja suomagillii
4. Giella lea geasuhahti ja bivnnuhis bargoaddi

Giellastrategiija sisttisdoallá dárkkálmahtton ulbmiliid guhtege deaddosuorggis ja mihttáriid ulbmiliid ollašuvvama guorahallama doarjjan.

Giellastrategiija mielde gieldda árvvut leat eallinfámolaš sáme kultuvra, luondu kulturbirasin, ovtta veardásašvuhta ja mearredidolašvuhta.

2.2 Buresveadjinplána

[Buresveadjima ja dearvvasvuoda ovddideami prográmma Ohcejoga gielddas 2017-2021.pdf](#), dohkkehuvvon gielddaráđdehusa čoahkkimis 7.3.2017. Buresveadjima ja dearvvasvuoda ovddideami prográmma ja gielddastrategiija sisttisdoallet dárkilis ulbmiliid mo ovddidit veahkadaga buresveadjima.

Vulobeale tabealla lea plána, man gieldda stivrenjoavku lea čavčča 2017 áigge gárvvistan. Plána sisttisdoallá ulbmiliid, doaibmajuid, resurssaid, áigetávvala ja čuovvuma mihttáriid veahkadaga buresveadjima ovddideami várás. Plánas leat vihtta deaddosuorggi: ekonomiiija ja eallinfápmu, mánát, nuorat ja mánnabearrašat, bargoahkásaččat, ahkeolbmot ja buot ahkejoavkkut.

Ekonomiija ja eallinfápmu

Ulbmil	Doaibmajut	Resurssat	Mihttárat
Fitnodagaid doaibmavejolašvuodaid nannen	-ealáhus-prográmma dahkan -ealáhusaid ovddidanfidnut (imagomárkanastin, eanageavaheapmi, fitnodatovddideapmi)	-dálá resurssat ja fidnut	-ealáhus-prográmma dohkkehuvvon ja dat lea ollašuhhtima vuolde -fidnut ollašuhhton ja daid ulbmilat juksojuvvon
Rádjeovttasbarggu ovdáneapmi	-čielggaduvvojit ovttasbarggu vejolašvuodát buot doaibmasurggiin	-dálá resurssat	-rádjeovttasbarggu viidána
Ovdduidgohcin buktá guvlui eallinfápmu	-aktiivvalaš oassálastin válmmaštallanbargojoavkkuin ja čanusjoavkkuin (Almmolaš johtolat, Eanagoddelávva Sode, Maku, Ovttasbargu gielddarájaid rastá)	-dálá resurssat	-dálá bálvalusaid seailun uhcimuštá dálá dásis ee. sode- ja maku-ođastusas
Eallinfámolašvuoda doarju eanageavahanpolitihkka	-Ohcejoga oasseoppalašlávva -Gáregasnjárgga sajádatlávva	-dálá resurssat ja oastobálvalusat	-lávva bargguid válmmaštuvvan

Olmmošmeari ja fitnodagaid meari lasiheapmi, mánnabearrašiid meari lasiheapmi, bálvalusaid fitnašuvvama dorvvasteapmi	-viessobuvttadeami álggahanvejolašvuodaid doarjun - ruoktotfárrejeaddjiid ja ođđa bargiid rekryteren: fidnu plánen ja ollašuhhtin	-dálá resurssat ja fidnut -priváhta doaibmit	-olmmošmearri -fitnodagaid mearri -ođđa viesuid mearri
Buorit kultur- ja asttuáiggebálvalusat sáme- ja suomagillii	-lasihuvvo kultuvrii ja asttuáigái laktáseaddji bálvalusfálaldat eandalit sámegillii ovttaveardásašvuoda nannema dihte -Áilegas-guovddáža doaimma bissovažžan oažžun	-dálá resurssat ja fidnut	- bálvalus-fálaldaga mearri

Mánát, nuorat ja mánnabearrašat

Ulbmil	Doaibmabijut	Resurssat	Mihttárat
Mánáid ja nuoraid buresveadjima ja oasálašvuoda ovddideapmi (mánáid ja nuoraid vuollegis šielmmá bálvalusat)	-mánggaámmátlaš ovttasbargomálla ovddideapmi -riekkesdoaimma ja veaigebeairiekkedoaimma viiddideapmi -doarjjaolmmoš-/doarjjabearašdoaimma ovddideapmi	-dálá resurssat	-ovttasbargomálla anus -riekkesdoaimma mearri -gielddas leat oažžumis doarjjaolbmot ja doarjjabearrašat
Mánáid ja nuoraid njuovžilis sirdáseapmi sierra ahkeáigodagaid badjel (árrabajásgeassin, ovdaoahpahuš, vuolleskuvla, badjeskuvla jna.)	-čuvgehusbálvalusain ovddidit siskkáldasat sirdásanmuttuid bálgá	-dálá resurssat	-doaibmamálla anus
Doaibmi oahppifuolahus	-oahppifuolahusa ovddideapmi ja iežasa skuvlen -kuráhtor- ja skuvlapsykologabálvalusaid bissovažžan oažžun	-dálá resurssat ja oastobálvalus -ovttas Anára gielddain	-kuráhtor- ja skuvlapsykologabálvalusat oažžumis -oahppifuolahusplána beaiváduvvon
Buorit nuoraidbálvalusat	-guovttegielat nuoraidbargi	-fidno-ruhtadeapmi	- nuoraidbálvalusat oažžumis sáme- ja suomagillii

Mánáid sámegeiela máhtu ealáskahttin	-giellabeassedoaimma ja giellalávgunndoaimma bissovažžan oažžun	-fidno-ruhtadeapmi	-giellabeassedoaimma ja giellalávgunndoaimma šaddan bissovažžan
Mánáid ja nuoraid buđaldan- ja asttuáiggedoaimmaid lasiheapmi	-doaimmaid lasiheapmi	-fidno-ruhtadeapmi	-doaimma mearri

Bargoahkásaččat

Ulbmil	Doaimmabijut	Resurssat	Mihttárat
Guhkesáigge-barguhemiid aktiveren ja meari geahppáneapmi	Beaivedoaimma ovddideapmi	-dálá resurssat	Beaivedoaimma šaddan gieldda bissovaš doaimman
Bargodearvvasvuoda-fuolahus lea buot gieldda guovllu bargiid ja fitnodatdoalliid olamuttus	-gieldda ordne bargodearvvasvuoda-fuolahusa gieldda bargiide - bálvalusbuvttadeaddji fállá bálvalusaid maid fitnodagaide, lasihuvvo dieđiheapmi fitnodatdoalliide	-oastobálvalus	-bálvalus lea oažžumis

Ahkeolbmot

Ulbmil	Doaimmabijut	Resurssat	Mihttárat
Ahkeolbmuid oasálašvuoda lasiheapmi	-dorjojuvvo boarrásiidrádi doaimma	-dálá resurssat	-boarrásiidrádi doaimma mearri (dáhpašusat, álgagat)
Ahkeolbmuid buresveadjima lasiheapmi	-ruoktot addojuvvo boarrásiidbálvalusaid beavttálmahttin -seniora-rávvehatdoaimma bissovažžan oažžun	-dálá resurssat	-ruoktodivššu (ruoktobálvalus, ruoktobuohccedikšun) fitnanmearit -ahkeolbmuid dearvvasvuodadárkkistusaid mearit

Buot ahkejoavkkut

Ulbmil	Doaibmabijut	Resurssat	Mihttárat
Buorit vuodđobálvalusat	-lagašbálvalusaid doalaheapmi -elektrihkalaš bálvalusaid ovddideapmi -sámegiela sosiála-ja dearvvasvuodabálvalusaid buvttadeapmi sierraruhtademiin -sámegiela bargoveaga meari lasiheapmi ee. oahpposoahpamuš- skuvlemiin	-dálá resurssat -fidno- ruhtadeapmi	-áššehasduđavašvuoda- jearahallama bohtosat -sámegiela bálvalusa mearri -elektrihkalaš bálvalusaid mearri
Gieldalaččaid oasálašvuoha	-gilieahkedat, giliid mielde johtin -gieldda olbmuid jearahallamat, máhcahatkanálat -rabas dieđiheapmi	-dálá resurssat	-gieldda olbmuid jearahallama bohtosat -njuolgo máhcahat
Mielladearvvasvuoda- ja gárrenávnnasfuolahusa bálvalusaid buorideapmi	-dahkkojuvvo mielladearvvasvuoda- ja gárrenávnnasfuolahusa plána (sistt. gárrenávnnasbarggu doaibmamálla)	-dálá resurssat -ovttas Sámisosteriin	-doaibmamálla anus -bálvalusaid fitnašuvvan buorránan
Bargonávcca doalaheapmi Eallima lági buorideapmi	-dahkkojuvvojit doaibmamálla guhkesáiggebuozalmasaid čuovvumii (ee. diabetes, alla varradeaddu, leasmi)	-dálá resurssat	-doaibmamálla anus
Kvalitehta dáfus buorit biebmoávválaš biebmoávválaš	-váldojuvvojit vuhtii riikkaviidosáš biebmoávválaš skuvllaid ja lágádusdivššu oasil -lagašbiepmu ossodaga lasiheapmi	-dálá resurssat	-áššehas- duđavašvuoda- jearahallamiid bohtosat -lagašbiepmu mearri
Dearvvas ja áigáiheivvolaš doaibmasajit (gieldda giddodagat)	-giddodagaid ortnetkártemat -dahkkojuvvo giddodagaid divvun- ja bajásdoallanplána -plánejuvvon doaibmabijut	-investeren- mearruhta sierra mearrádusaid mielde	-iešguđetlágan mihtideamit (viesut, olbmot)

2.3 Buresveadjima eará ovddidanprográmmat ja -plánat

Gildii guoski riikkaviidosaš ja guovlluviidosaš buresveadjima ja dearvvasvuođa ovddideaddji ođastusat ja prográmmat:

[Sode- ja eanagoddeođastus](#). Sosiála- ja dearvvasvuođabálvalusaid ordnenvástu sirdása eanagottiide 1.1.2020. Buresveadjima ja dearvvasvuođa ovddideapmi, lágas mearriduvvon báikkálaš barggut, báikkálaš demokratiija ja eallinfápmu ja dábálaš doaibmasuorgi báhcet ain gieldda bargun. (www.alueuudistus.fi, čujuhuvvon 27.11.2017.)

[EALLIN](#) - Elämä (Ohcejoga gieldda hálldašan fidnu, mas oahpahunvuohtat servosa lahtuide ja ámmátolbmuide iešsorbmemiid eastadandáiddut.

[Davviriikkalaš plána eastadit ovddalgihtii sápmelaččaid iešsorbmemiid](#) (SANKS ja Sámiráđđi 2017).

Ohcejoga gieldda áššegirjjit ja prográmmat, maid ulbmilin lea doarjut gielddalaččaid dearvvasvuođa ja buresveadjima:

Oppalaš doaimmajodáheapmi

- Gieldatastrategiija
- Bargoveahka- ja skuvlenplána
- Ovttaeardásašvuohta- ja dásseárvoplána

Čuvgehusbálvalusat

- Ovdaoahpahunplána
- Sámeielat árrabajásgeassinplána

Sosiála-ja dearvvasvuođabálvalusat

- Mielladearvvasvuođa- ja gárrenávnnasstrategiija (válmmaštallama vuolde)
- Guhkesáiggebargguhemiid aktiverenbarggu ovddidanplána
- Diabetes- ja varradeaddodávduhohcciid dikšunproseassinplána

OASSI III VÁLDOSTIVRAGIEÐAHALLAN

3.1 Buresveadjinčilgehusa gárvvisteaddjit

Ohcejoga gieldda váldostivrabaji 2017 - 2020 buresveadjinplána lea gárvvistan gieldda stivrenjoavku. Jagiid 2013 - 2016 veahkadaga buresveadjima govvádusa lea čohkken Petra Suontausta čavčča 2017 áigge ovttas gieldda stivrenjoavkkuin. Vásáhusdieđu buvttadeapmái leat oassálastán njunuš- ja eará virgeolbmot/daibmit, geat leat doaiman gielddas jagiid 2013 - 2017 áigge.

3.2 Buresveadjinčilgehusa dohkkeheapmi

Viiddes buresveadjinčilgehus 2017 - 2020 ovdanbuktojuvvo gielddaráđđehusa čoahkkimis 13.2.2018 ja gielddastivrii giđa 2018 áigge.

LISTU TABELLAIN

- Tabealla 1. Stáhtaossodagat oktiibuot euro / ássi (ind.3179) s.11
- Tabealla 2. Stáhtaossodagat, % nettogoluin (ind. 460) s. 12
- Tabealla 3. Vearroboadut, euro / ássi (ind. 3177) s. 12
- Tabealla 4. Jahkegokču, % eretsihkkumiin (ind. 465) s. 13
- Tabealla 5. Jahkegokču, euro / ássi (ind. 3178) s. 13
- Tabealla 6. Loatnavuođđu, euro / ássi (ind. 3180) s. 14
- Tabealla 7. Gorálaš vealgáduvvan, % (ind. 3181) s. 14
- Tabealla 8. Spesiálabuohccedivššu nettogeavahangolut, euro / ássi (ind. 1071) s. 15
- Tabealla 9. Gieldda nettogeavahangolut oktiibuot, euro / ássi (ind. 1074) s. 16
- Tabealla 10. Vuodđodearvvasvuodáfuolahusa (mielde maiddái bátnefuolahus) nettogeavahangolut, euro / ássi (ind. 1072) s. 16
- Tabealla 11. Sosiála- ja dearvvasvuodádoaimma nettogeavahangolut (earet árrabajásgeassin 2015-), euro / ássi (ind. 1073) s. 17
- Tabealla 12. Veahkadat 31.12. (ind. 127) s. 18
- Tabealla 13. Ossodagat ahkejoavkkuid mielde, % (ind. 1066, 1068 ja 206) s. 18
- Tabealla 14. Veahkadat sohkabeliid ja ahkejoavkkuid mielde s. 19
- Tabealla 15. Mánnabearrašat, % bearrašiin (ind. 179) s. 19
- Tabealla 16. Ovtta váhnema bearrašat, % mánnabearrašiin (ind. 74) s. 20
- Tabealla 17. Ovtta heakka ássangottit, % ássangottiin (ind. 324) s. 20
- Tabealla 18. Skuvlendássemihttár (ind. 180) s. 21
- Tabealla 19. Boahtodási ovdáneapmi Ohcejogas 2005 – 2015, s. 21
- Tabealla 20. Ohcejoga ealáhusráhkadus (ind. 3855-3864) s.22
- Tabealla 21. Almmolaš hálddahus ja eatnanbealuštus; bakkolaš sosiálaoadju, Skuvlen, Dearvvasvuodá- ja sosiálabálvalusat, % barggolaččain (ind. 3861) s. 23
- Tabealla 22. Eanadoallu, vuovdedoallu ja guolledoallu, % barggolaččain (ind. 3859) s.23
- Tabealla 23. Grossa- ja bođugávpi; Fievrrideapmi ja vuorkun; Idjadan- ja biebmodoaimma, % barggolaččain (ind. 3855) s. 24
- Tabealla 24. Ámmátlaš, dieđalaš ja tehnikkalaš doaimma, Hálddahus- ja doarjjabálvalusdoaimma, % barggolaččain (ind. 3860) s. 24
- Tabealla 25. Ealáhusráhkadus sohkabeliid mielde 2014, Ohcejohka, s. 25

- Tabella 26. Ealihangorri (ind. 182)
- Tabella 26. Fuolahangorri, demografalaš (ind. 761), s. 26
- Tabella 27. Fuolahangorri, demografalaš (ind. 761), s. 27
- Tabella 28. Skuvlema olgobeallái báhcán 17 – 24 -jahkásaččat, % vástideaddjiahkásaš veahkadagas, s.29
- Tabella 29. Mánáid beaivedikšu, Ohcejohka, s. 30
- Tabella 30. Bargguhemiid, guhkesáiggebargguhemiid* ja váddásit bargguiduvviid mearit, Ohcejoga giella, 2011-2016, s. 31
- Tabella 31. Bargguheamit, % bargofámus (ind. 181), s. 32
- Tabella 32. Sierravuodustusaiguin buhttenvuloš dálkasiidda čierggesváibmosuotnadávdda geažil vuoigadahtton 40–64 -jahkásaččat, % vástideaddjiahkásaš veahkadagas (ind. 1823), s. 34
- Tabella 33. Sierravuodustusaiguin buhttenvuloš dálkasiidda varradeaddodávdda geažil vuoigadahtton 40 - 64-jahkásaččat, % vástideaddjiahkásaš veahkadagas (ind. 1820), s. 35
- Tabella 34. Sierravuodustusaiguin buhttenvuloš dálkasiidda diabetesa geažil vuoigadahtton 40–64 -jahkásaččat, % vástideaddjiahkásaš veahkadagas (ind. 1802), s.36
- Tabella 35. Sierravuodustusaiguin buhttenvuloš dálkasiidda diabetesa geažil vuoigadahtton 40 jagi deavdán olbmot, % vástideaddjiahkásaš veahkadagas (ind. 683), s. 37
- Tabella 36. Sierravuodustusaiguin buhttenvuloš dálkasiidda ásmá geažil vuoigadahtton 40 - 64-jahkásaččat, % vástideaddjiahkásaš veahkadagas (ind.1807), s.38
- Tabella 37. Duvdda- ja lihkanorgánaid sihke čanasgođđosiid buozalmasaid geažil bargonávccahisvuodaealáhaga oážžu olbmot, % 16 - 64-jahkásaččain (ind. 682), s. 40
- Tabella 38. Mielladearvasvuoda ja láhttema heađuštusaid geažil bargonávccahisvuodaealáhaga oážžu 25 - 64-jahkásaččat, % vástideaddjiahkásaš veahkadagas (ind. 2422), s.42
- Tabella 39. Mielladearvasvuodavuđđosaččat buohcanbeaiveruđa ožžon 25 - 64-jahkásaččat, % vástideaddjiahkásaččain (ind. 2345), s. 43
- Tabella 40. Ohcejoga agáiduvvan veahkadat, mearri 2016, s.45
- Tabella 41. Ohcejoga veahkadateinnostus jagiide 2020 – 2040, s.46
- Tabella 42. 65 jagi deavdán ovttá heakka ássangottit, % vástideaddjiahkásaččaid ássangottiin (ind. 391), s.46
- Tabella 43. Ruovttus ássi 75 jagi deavdán olbmot, % vástideaddjiahkásaš veahkadagas (Ind. 1570), s.47
- Tabella 44. Gaskamearálaš ollesealáhagat, iežas ealáhaga oážžu olbmot, eur/mb (ind. 2428), s.48
- Tabella 45. Dievas álbmotealáhaga ožžon 65 jagi deavdán olbmot, % vástideaddjiahkásaš veahkadagas (ind. 313), s. 49

- Tabealla 46. Áigáiboahhtindoarjaga ožžon 65 jagi deavdán olbmot, % vástideaddjiahkásaš veahkadagas (ind. 3559), s. 49
- Tabealla 47. Sierravuođustusaiguin buhttenvuloš dálkasiidda vuoigadahtton 65 jagi deavdán olbmot, % vástideaddjiahkásaš veahkadagas (ind. 236), s. 51
- Tabealla 48. Sierravuođustusaiguin buhttenvuloš dálkasiidda reumáhtalaš lađasvuolšši (lađasleasmi) geažil vuoigadahtton 65 jagi deavdán olbmot, % vástideaddjiahkásaš veahkadagas (ind. 2430), s. 52
- Tabealla 49. Sierravuođustusaiguin buhttenvuloš dálkasiidda čierggesváibmosuotnadávdda geažil vuoigadahtton 65 jagi deavdán olbmot, % vástideaddjiahkásaš veahkadagas (ind. 1822), s. 53
- Tabealla 50. Sierravuođustusaiguin buhttenvuloš dálkasiidda varradeaddodávdda geažil vuoigadahtton 65 jagi deavdán olbmot, % vástideaddjiahkásaš veahkadagas (ind. 1821), s.54
- Tabealla 51. Depreššuvdnadálkasiin buhtadusa ožžon 65 jagi deavdán olbmot, % vástideaddjiahkásaš veahkadagas (ind. 690), s.55
- Tabealla 52. Sierravuođustusaiguin buhttenvuloš dálkasiidda psykosa geažil vuoigadahtton 65 jagi deavdán olbmot, % vástideaddjiahkásaš veahkadagas (ind. 408), s.56
- Tabealla 53. Sierravuođustusaiguin buhttenvuloš dálkasiidda alzheimera dávdda geažil vuoigadahtton 65 jagi deavdán olbmot, % vástideaddjiahkásaš veahkadagas (ind. 4221), s.57
- Tabealla 54. Árvvoštallan agáiduvvan veahkadaga buresveadjimis Ohcejoga gielddas, 2014, s. 59
- Tabealla 55. Árvvoštallan agáiduvvan veahkadaga bálvalusaid kvalitehtas ja doarváivuođas, 2014, s.60
- Tabealla 56. Ruovttudikšunveahki, doarjjabálvalusaid dahje oapmahašdikšundoarjaga biires 65 jagi deavdán olbmot, % vástideaddjiahkásaš veahkadagas (ind. 317), s.60
- Tabealla 57. Oapmahašdikšundoarjaga 85 jagi deavdán divššohasat jagi áigge, % vástideaddjiahkásaš veahkadagas (ind. 3506), s.61
- Tabealla 58. Ahkeolbmuid dábálaš bálvalusássama 75 jagi deavdán áššehasat 31.12., % vástideaddjiahkásaš veahkadagas (ind. 3544), s.61
- Tabealla 59. 75 jagi deavdán olbmot, geat leat boarrásiidsiiddain dahje guhkesáigge lágádusdivššus dearvvasvuođuovddážiin, 31.12., % vástideaddjiahkásaš veahkadagas (ind. 3367), s.62
- Tabealla 60. Áel:a buohccáivuođaindeaksa, ahkebuohtastahtton (ind. 184), s.63
- Tabealla 61. THL:a buohccáivuođaindeaksa, ahkebuohtastahtton (ind. 243), s.64
- Tabealla 62. Jienastanaktiivvalašvuohta riikkabeaiválggain (ind. 3077), s.65
- Tabealla 63. Jienastanaktiivvalašvuohta gielddaválggain, % (ind. 3076), s.65
- Tabealla 64. Dearvvasvuođa ovddidanaktiivvalašvuohta 2017, s.66
- Tabealla 65. Dearvvasvuođa ovddidanaktiivvalašvuohta, Ohcejohka 2010 – 2017, s.67